

Varga József

Létforgá(c)sok

2001

*Ajánlom a Mura mentén
élő magyarságnak!*

TARTALOM

**A különös történet
Az összefogás szép példája
A Lendva-hegyi betyár
Zsugori Vendel története
Különös párbeszéd
A tárgyalás
A féltékenység férge
A magány ürme
Tragikus anyasors
Amikor a nyelvhiány is fáj...
Vaddisznólesen
A Fekete-erdei ferencfordulat**

A különös történet

Egy-egy faluközösség mindennapi életében a hírek gyorsszárnynon repülnek a település első házától az utolsóig. A rossz hírek pedig még gyorsabban száguldanak, mintha megvesztek volna, úgy viselkednek a türelmetlenség kényszere miatt; de leginkább a hihetetlennek tűnő, rosszmájú bemondásoknak vagy másképpen: a pihent agyú emberek észtekervényeiben megszületett intrikus, bedobott áltörténeteknek elindítását elkövető tréfacsinálók kitalációs hazugságai csapongják be leghamarabb a lakosság gondolatait és érzelmeit, megmozgatva mindenkit: fiatalot, öregot, férjet és asszonyt, de főleg az utóbbiakat.

Lehet, hogy másutt is él e jó szokás. Nem tudom; de inkább szeretnék a saját pitvarom előtt söpörni, amikor látom, hogy először ezt kell tennem, nem pedig a másokénál. De hát én is ember vagyok csupán. Se rosszabb, se jobb a többenél, bár ebben nem vagyok biztos, amikor ezeket a sorokat leírom, s megpróbálok egy furcsa eseményt ismertetni úgy, ahogy sikerült hallanom, hosszadalmas utánjárással összegyűjtenem, talán megoldanom.

Megjegyzem, nem én találtam ki, hogy hirtelenül mindenki által beszélt téma ez, amelyet, később kiderült, egy fantazista indított útjára csak úgy a saját kedvtelésére, szórakoztatása céljából. Még azt is elfogadom, hogy jó, hogy ezt tette, mert általa elkezdett pezsegni a falu egyhangúságba, közönybe és bezártságba tepsedt életvitele. Most úgy pezseg, forr, mint szüret után a hordókból kitörni készülő, zajos mozgásban lévő must. Hála neked, te, ismeretlen jóakaróm (azt nem árulom el, hogy nekem azért a kezdeményező személye nem ismeretlen, mert neki egy „jóakarója”, aki ugyancsak nagyon rendes, „szavahihető” ember, megsűgta nagy titkolózva a nevét), hogy volt bátorságod ilyen óriási tette, mert legalább van miről írnom.

A kedves olvasó ne botrányozzon meg azon sem, hogy ennyire őszintén bevallok mindent e történettel kapcsolatban, annak viszonyairól, bonyolultságairól és hihetlenségeinek a körülményeiről, hiszen ez hozzátartozik az írói gyakorlathoz és etikához: mindig és minden helyzetben az igazságot, csakis az igazságot és a valóságot kell megfogalmazni, papírra vetni, mert az olvasót becsapni nem szabad, illetlen, kegyetlen, becsstelen.

No, de azt hiszem, eleget locsogtam már a mindenki által annyira ismert unalmas dolgokról, s itt az ideje, hogy hozzáfogjak a lényeg elmondásához. Hát, íme a történet, illetőleg annak a kezdő mozzanata, amit csak később bontakoztatok ki:

- Hallottad, az öreg Börzse megölte az urát?! Halála nem volt természetes.

Csak ennyi. Ez a két mondat hangzott el valakinek a szájából titkolózva, suttogva egy reggel, a tejgyűjtő-állomásra menő férfiak vagy asszonyok között. Ez a nyúlfarknyi szövegtöredék, két elejtett kis mondatocska indította el a lavinát.

Hogy megőrizsem az írói titoktartást, de azért a hitelesség igényével is fogalmazhassam, írhasam meg mindazt, ami történt vagy megtörténhetett volna, el kell hagynom a neveket, a személyek felismerhető jellemvonásait, bár előfordulhat többször is, hogy valaki magára ismer, vagy mások vélik őt fölismerni. Tőlük most nyomban bocsánatot, illetőleg elnézést kérek. Kijelentem, hogy az elbeszélésemlben szereplő minden személy kitalált, a faluban nem élő, s semmi közük sincsen ezen alkotás cselekményéhez, ami a tetteikre, beszédükre vonatkozik, vonatkozhatna. Itt hadd idézzem az ismert mondást: „Akinek nem inge, az ne vegye magára!” Ezt kell tenni azoknak is, akik közel állnak bárminemű gyanúsításhoz, ha valami közük van is e fura történethez.

Nekik azt ajánlom, hogy maradjanak inkább csendben, hallgassanak, mint csűr a lyukban. Ne hívják fel fölöslegesen magukra a nép, a rosszmájúság ártó-átkos figyelmét, mert ettől még gyanúsabbá válnak. Ismét egy mindenki által sokszor hangoztatott közmondással szeretnék élni, azt idézni, hogy jó szándékomat, semlegességemet igazoljam: „Nem zörög a haraszt, ha nem fújja a szél.” - Hát igen, ebben is lehet némi igazság, de a mi esetünkben ez kivételt képez; hiszen a jelenlevőkre általában az elhangzott jó, de inkább a sértő és bántó megállapítások, téves vagy valóságos kijelentések a közízlés és bevett szokások szerint nem érvényesek!

Látom, megint elkanyarodtam a tárgytól. Sajnos kénytelen vagyok ezt tenni, hogy a megértetés, a hitelesség még tisztább színben és értelmezésben juthasson a nagyközönség, a nyilvánosság elé. Bízom az ő józan, megértő és e dologban nagyon is jártas gyakorlatukban, hiszen meg vagyok róla győződve, hogy sokat olvasnak, élesítik eszüket, rendszeresen böngészik végig a napi és heti újságokat, a bennük megjelent minden valamire érdemes vagy értékes cikkeket, és szenvedélyes szépirodalmi olvasók is, akiknek a kezébe garmadával kerülnek a szebbnél szebb regények, verseskötetek, elbeszélések tartalmazó könyvek, mesefüzetek és más történelmi, néprajzi és tudományos-fantasztikus gyűjteményes alkotások; hogy alaposan megismerjék, megismerhessék a világon folyó nagy emberi család életét, annak minden gondját és baját ebben a rohanó, munkát és pénzt kereső, hajhászó, szinte már önzővé váló modern közösségünkben, világunkban; s nem csak a rádiót hallgatják, annak is a rövidhíres, összefoglaló közlését, vagy a televízió előtt gubbasztanak kidülledt szemekkel ásítózva a napi munkától vagy álmoságtól!? Biztos vagyok benne, hogy szellemi és lelki táplálkozásuk ennél sokoldalúbb, gazdagabb, és az igaz emberek egymás közötti viszonyainak a szeretetére, megértésére, közelítésére és a másság értékelésére alapozódik fejlesztő-erősítő célzatossággal és tendenciával.

Ismét figyelmeztetnem kell magam szószátyárkodásomért? Nem. Ezeket a dolgokat is el kellett mondanom, mert ezek mindannyiunk szent ügyei, nekünk tudnunk kell róluk.

- Szeretnék valami nagyon fontosat mondani, de ígérd meg, hogy nem adod tovább másnak! Azt suttogják ugyanis már majd az egész faluban, hogy a Börzse néne egy zsákvarró tűt nyomott a férje halántékába, amikor az részegen feküdt, és attól költözött embere a más-világra. Még azt is rebesgetik, hogy a tűt elrejtette, hogy ne lehessen megtalálni, ha mégis fölmerülne valami gyanú a halállal kapcsolatban.

- Hiszen megvizsgálta az orvos. Megállapította a természetes halált. Megírta a halott-levelet minden komplikálás nélkül. Meg aztán magam is ott voltam a temetésen. A pap is megadta a szerencsétlennek a neki járó végtiszteletet. A helyi közösség elnöke is szép búcsúztatót mondott sírja fölött. Az asszonyok énekkara pedig valóban szívfacsaró énekekkel búcsúztatta el végleg hajlékától, édes kis otthonától és e földi élettől a szegény megboldogultat. Még én is megkönnyeztem, pedig te tudod, hogy haragban voltunk. No, nem vele, hanem a feleségével. Nem szoktunk találkozni; beszélni meg évekig nem beszéltem vele. Nem is tudom nagyon elhinni az egészet.

- Hidd el! Már többen is hangoztatják a faluban, de persze, mindenki fél a pletykától, a nyilvánosság megszólalásától, meg hát a temetés és az összes vele kapcsolatos ceremónia különösebb nehézség nélkül ment végbe a személyek és szervek jóváhagyásával. Ezért suttognak csak.

És így hízott egyre a történet szinte óráról órára. A két kurta mondat egy nap alatt már hosszú, borzalmas, minden elképzelhető változatban és egyéni hozzátoldásokkal dagadt. Sokan elhitték, voltak, akik még kételkedtek benne, mások viszont, a minden iránt közömbösek pedig csak legyintettek a kezükkel, mondván:

- Megint valamilyen vénasszonypletyka kering a faluban. Jó, mert nagyokat lehet rajta röhögni, elfelejteti velünk azokat a nehéz és megoldhatatlan gondokat, bajokat, amelyek annyira szorítják bokánkat a szoros és kényelmetlen csizmáinkban, s jót derülünk az egészen, ők meg talán inkább a saját bölcsességükön.

Pedig a hírhordó, ráérő asszonyok már párosával, hármassával, sőt kisebb csoportokban is tárgyalják a különösnek és bonyodalmasnak látszó eseményt. Különösen Katus néném volt a hangadó, aki - úgy látszott - a legtöbb értesülést tudta összehalmozni. Suttogva ugyan még, de már határozottan, sőt biztosan állította, hogy ő megbízható forrásokból értesült, és neki el kell hinni, amit mond.

- Csütörtökön éjjel történt az eset. Jól emlékszem, mert az öreg Jankó, akit csak így neveztek, éppen a szomszédban segédkezett a fáfűrészelésnél, a Kovácséknál. Azt viszont mindannyian tudjátok, hogy ilyenkor a gazda nem sajnálja a munkásoktól az italt, se a bort, se a pálinkát. Az pedig csak a pálinkát itta. Itta?! Ha hozzáfért, deci számra védte. Egy-egy pohár pálinka úgy csúszott le a torkán egy nyelettel, hogy meg se kottyant neki. Ilyen mutatványt csak a cirkuszból lehet látni. De hát folytatom. Mondom, a szomszédunknál, a Kovácséknál dolgoztak. Egész nap. Nem csoda, ha az öreg Jankó úgy elázott, hogy a Gyszinak kellett estére hazavezetnie a részeg embert. Alig bírta tartani. Húzta, vonszolta, mert annyira odavolt a szerencsétlen. Láttam az ablakból. Később még az udvarba is ki- mentem, sőt még az utcáról is utánuk néztem, hogy sikerül-e hazatámogatnia a fiúnak. De az uram rám szólt, hogy mit kíváncsiskodok, leskelődök, menjek be rögtön a házba. Így a továbbiakat már nem láthattam, de elmondták mások, akik ugyancsak megfigyelték, látták, hogy a szerencsétlen gyerek mennyit bajlódott vele, amíg a házuk kapujáig elcipelte. Ott bekiáltott a feleségének, hogy segítsen neki, de az úgy tett, mintha nem hallotta volna a segítségkérést. Pedig nem süket, hiszen mindent meghall, amit akar, mint a fölvevő masina. Hát így kezdődött.

- De az mégiscsak hihetetlen, hogy a Börzse néném ezt megtette - kottyantott közbe az elbeszélésbe egy fiatalabb, kövérkés menyecske.

- Te csak hallgass, mert még neked is bajod lehet!

- Nekem?! Ugyan miért? Nem láttam én az öreg Jankót már hónapok óta!

- No, no. Tudjuk ám mi, de az a baj, hogy mások is, hogy mi volt köztetek vagy akart lenni. Meg aztán félig-meddig rokonok is vagytok

- Legalább térden felül - kuncogott egy másik fogatlan, aszott képű, nyurga testű vénasszony.

- Hagyjátok el most a torzsalkodást - szólt rájuk mérgesen Katus néne. - Azt mondják, akik tudják, hogy valaki, de ennek a nevét nem sikerült megtudnom, hogy a Gyszi gyerek végül is nagy keservesen behúzza a konyhába a tehetetlen testet, és ráfektette a szelonra, mert az ott van a sarokban. Mikor aztán az esti harangszó elhangzott, és megszűnt a faluban a nyüzsgés-forgás, és amikor már az utcai lámpák is kialudtak, a Börzse óvatosan kiment a házból először az udvarra, de még az utcára is ki-kínézett, hallgatózott, majd mintha lopni járna, csöndesen besurrant a lakásba. A Sárkány nevű kutyájukat meg kikergette. Sőt utána ment, és láncra kötötte. Talán azért, hogy ne zavarja meg gyilkos munkájában, mert a kutya nagy hűséggel ragaszkodott a gazdájához. Attól tartott talán, hogy ugatásával valakit odacsalogat, s akkor dugába dől a terve. Ettől az asszonytól minden kitelik.

- Mondjad tovább, Katus - kérték többen is, hiszen szájtátva, kidüllesztett szemgolyókkal lesték minden szavát. Őt azonban nem nagyon kellett kérni, beszélt az magától is, mint a vízfolyás.

- Egy régi fadobozból előkeresett egy hosszú, de nem vastag zsákvarró tűt, majd még egyszer óvatosan terepszemlét tartott, hogy még véletlenül se legyen tanúja gonosz tettének. Odalépett az ura mozdulatlan testéhez, aki, igaz, hogy úgy feküdt holt részegen ott, mint egy valódi halott. Annak fejét oldalra fordította kissé, hogy jobban hozzáférhessen. De hirtelen a konyhájuk ablakára tekintett. Majdnem meghűlt benne a vér. Elfelejtette lefűggönyözni. Gyorsan előkeresett egy vastagabb pokrócot, ráterítette az ablakra, hogy senki se láthasson be rajta.

Aztán újra az embere mellé lépett. A halántékára hullott őszes haját is félretolta, hogy láthassa a megfelelő helyet, ahová a tűt bele kell szúrnia úgy, hogy annak semmi nyoma se maradjon. Még az árgus szemek se vegyék észre! Csontos, erős kezével belenyomta a tűt. Az elgömbült, pedig tudjátok, acélos. - Nem sikerül, döbönt meg. - De őt ez nem zavarta most, nem állította meg. Éppen aznap csinált magának kirántott húst. Ott volt még az edények között a húsklopfoló. Elővette és a tűt kiegyenesítette annak fokával, s most már kalapácsként használva a szerszámot, annak a segítségével verte bele az öreg Jankó halántékába. Hát ettől pusztult az el! Hogy a vérzést vagy az apró seb helyét hogyan tüntette el, azt nem lehet tudni, de az orvos sem gyanakodott gyilkosságra, természetes halált állapított meg, lehet, szívbénulást. Így hát minden simán ment. Esküszöm rá az élő Istenre. Nagyon kérlek benneteket, hogy ezt ne mondjátok el senkinek! Titeket jól ismerlek, nem jár el a szátok fölöslegesen. Elég, ha mi tudunk róla mindent.

Az asszonyok persze nagy bölcsen hallgattak. Rábólintottak. Ígérték, hogy hallgatni fognak, mint a sír. Némelyek még esküdöztek is. Bár alig várták, hogy rohanhassanak a kapott híradással, hogy ők mondhassák el először, valószínűleg jóval szívesebben a barátnőiknek bizalmasan, de csak nekik.

- Most jut eszembe, Katus, hogy a temetés vasárnap volt - jegyezte meg Krisztina, egy görbe hátú, kövérkés asszony. - Akkor a gyilkosság nem lehetett csütörtökön, mert három napig még nálunk sem hagyják fönn temetetlen a halottat a föld fölött. Meg azt is hallottam, hogy a felesége kérte a papot, hogy minél előbb kerüljön megboldogult szegény férje az örökös nyugalomhelyére, akinek a tiszta, ártatlan lelke már biztosan a mennybe szállt, hiszen olyan jó ember volt.

- Az mindegy, hogy mikor halt meg, csütörtökön vagy pénteken. Az a tény, hogy megölték, és most már alulról szagolja az ibolyát - szólt sértődötten Katus néni.

Nem tetszett neki az ellenvetés. Vagy magára volt mérges, hogy nem tudott kellően vigyázni a nyelvére?! S nem bánta, sőt örült is neki, hogy becsületességükben megvénült barátnői hamar szétröpültek, mintha gránát csapott volna közéjük. Érdekes, most nem érezte azt a jóleső, megnyugtató, testet-lelket gyönyörrel eltöltő meglegedettséget sem, amit máskor szokott tapasztalni, amikor félig hallott történettel vagy éppen a saját fantáziájának szüleményeivel kápráztatta el főleg asszonytársait. Nem is ritkán. - Ennek is a rohadt kesetüdejű Krisztina az oka! Megállj csak, visszakapod még te ezt tőlem. Nem felejttem el!...

A többi aztán már ment magától, mint a karikacsapás. Valaki a faluban járőröző rendőröknek megemlítette, hogy miről sutognak a falusiak, főleg az asszonynépség.

Azok először csak nevettek. Még fel sem jegyezték, hogy mit hallottak. Hazafelé mégis azon tanakodtak, hogy megemlítsék-e parancsnokuknak, hogy mit hallottak, mit beszélnek az emberek.

- Marhaság az egész - jegyezte meg bosszúsan a tizedes. - Minden a törvényes úton bonyolódott le. Magad is tudod.

- De hátha - makacskodott a másik. - Sose lehet tudni. Az ördög nem alszik.

- No, jó, hát rukkoljunk ki vele, de csak akkor, ha jó hangulatban lesz, máskülönben kizavar bennünket újra valamilyen kitalált kivizsgálódás végett nyomozni ebben a kutyahideg időben, s akkor sohasem tudjuk befejezni a megkezdett, izgalmas sakk partinkat.

- Hívjuk meg egy pohár borra - javasolta amaz -, amiből úgyis több lesz, s amikor észrevesszük, hogy már kellően kikészült, de az értelme még használható, akkor megteesszük a hivatalos jelentést.

- Jó - egyezett bele a rangidős -, de a jelentést meg a jegyzőkönyvet te írod meg.

Így lett. Orvosi, bírósági és hatósági ügy lett belőle. Szegény öreg Jankó holttestét újra kikaparták a már szépen elrendezett sírgödreből. Erre Börzse néne azt mondta, hogy „eksztrán” húzták, és „oducipát” végeztek rajta. A szakbizottság megállapította, hogy a két rövid, suttogva és kárörvendően elindított mondatocská mégis csak igaznak bizonyult: a senkinek soha nem ártó öreg Jankót a mindig tiszteletet parancsoló, ártatlannak látszó, ájtatoskodó és képmutató Börzse, a felesége tette a másvilágra gonosztervű gyilkossággal.

Itt a történet, az elbeszélés vagy a mese vége. Hogy igaz volt, annak magam is utána jártam. Hiszi, aki akarja, de ha valaki mégis kételkedne benne, azt is elfogadom, mert minden embernek joga van a saját gondolkodásának, hitének az irányítására, megvallására, s a világ gonoszságaiból, igazságaiból, eseményeiből azt és annyit magáévá tenni, amennyit akar, és ami megnyugtató és szebbé teszi életét.

Az összefogás szép példája

Már három hete nem esett. A nap is úgy tüzelt a fényes égbolt pereméről, hogy még az árnyékban is 35 Celsius-fokot mutatott a hőmérő higanyszála. A tikkasztó forróság elbágyasztott minden élőlényt: embert, állatot és növényeket egyaránt. Az emberek, ha csak tehették, behúzódtak a hűvös lakásokba, s csak akkor merészkedtek ki a szabadba, ha igazán rákényszerültek valamilyen fontos munka elvégzésére. De nagyon meggondolták azt is. Még a gyerekeknek sem volt kedvük kihasználni a felnőttek engedékenységet, s nem rohantak a szabadba labdát kergetni a réten, homokozókban várakat építeni, BMX-üket vadul hajtani; nem vetették be magukat a titokzatos közeli erdőségbe, fogócskát játszani vagy nagy és csodálatos dolgokat cselekedni...

Jóska bácsi meg Jancsi komája a hús pincében érezte magát a legjobban, ahol apránként eresztgették a csapon a frissen pezsgő lendva-hegyi olaszrizlinget. Bizalmas dolgaikat is csak ott tudták megtárgyalni.

- Kitűnő, zamatos, illatos - állapították meg egyhangúlag, ahogy többször is összekoccintották a poharukat.

Csak a szemük csillogó ragyogásából lehetett kiolvasni, hogy az „Egészségünkre” szólást gyakran elmondták már egymásnak a délután folyamán, bár még egyenesen ültek az alacsony sámlikon.

- Apjuk! - hallatszott most hirtelen fönről, amikor éppen sugárzott a pohárba az édes nedű. - Lala van itt. Magával akar beszélni.

- Várjon a konyhában! Mindjárt megyek. Jobb, ha ott intézem el - mondta fogínyes ajkakkal. - Különben az Isten sem távolítja el innen...

Jóska bácsi felballagott a lakásba, hogy intézkedjen.

Közben kint a hő még magasabbra szökött. A kánikulában benne izzott a halálérzet. - Milyen furcsa a fény, a nap az élet bölcsője, éltető ereje, a fejlődés forrása és biztosítója, most az elmúlás, a pusztulás végzetes hatalma. Hát nincs Isten!? - szakadt ki szájából a szó szaggató sóhajjal.

- De van! - hangzott mögötte felesége korholó, de meggyőző hangja. - De az emberek megtagadták. Elfeledkeztek róla. Pogányok lettek. Nem törődnek a lelkükkel - s itt eléggé kifejezően nézett a férjére, aki viszont csak legyintett egyet a jobb kezével. - Csak rohannak a pénz után. Irigyek, önzőek, s csak azt lesik, hogyan árthatnának másoknak. Még a családokban is állandó a veszekedés, sőt verekedés is. Megverte az Isten ezt a romlott világot, mert az emberek elfeledtek imádkozni, templomba járni, ájtatosan viselkedni, tisztességesen, keresztényi módon élni.

Még sokáig dűnnyögött magában a vénasszony, de azt az ura nem hallotta, mert közben már Lala is megszólalt:

- Adj' Isten! Jóska bácsi, baj van.

- Megadta! No.

- Nem is tudom, hol kezdjem...

- A végén. A többit hagyd!

- Hát, mi, úgy gondoltuk, hogy...
- Ki az a mi?
- Hát, mi, a többiek...
- Kik azok a többiek, és mit akartok?
- Fodor Jancsi, Vorga Csicsa, Biru Vendel, Gábor Jóska, Sós Ferku meg Csirku Pali.
- Még mindig nem mondtad meg, hogy mi a baj, mit akartok? Rukkolj már ki vele, ha egyszer idedugtad a pofádat ebben a döglesztő hőségben.
- Ki kellene mélyíteni a mécsertai kavicsgödröt.
- Erre már én is gondoltam, de nem tudom, hogy ebben a „dologtalan időben”, azaz kellemetlen időszakban találunk-e valakit, aki hajlandó lesz elvégezni az ásást. Különben ez sokba fog kerülni, s a község pénztárában nincs egy fitying se.
- De...
- Nincs de. Ezt mindenki tudja, hiszen a pénzünket elköltöttük az utcai világításra.
- Ami csak kedve szerint világít.
- Ne járasd a szád fölöslegesen! Azt mondd meg inkább, hogy miért éppen téged küldtek ide?
- Kéznel voltam. Vállaltam. Gondoltam talán...
- Kapsz egy pohár italt. Mi?

Az lehajtotta a fejét. Konokul hallgatott.

Az öreg odalépett a kredenchez. Kinyitotta a fiókját, s elővette a pintest, amelyben még maradt pár deci bor az ebédől. Keresett egy poharat. Teletöltötte. Csak akkor vette észre, hogy az csorba.

- Ez is jó lesz - dörmögte -, majd a küldöncnek nyújtotta. - Igyál!

Lala felcsillanó szemmel vette át, s egy hajtásra kiürítette a poharat. Úgy ömlött le kiszáradt torkán a kissé már savanykás lé, hogy szinte nyelnie sem kellett. Boldogan sóhajtott fel, s inge ujjával megtörölte nedves ajkait.

- Ez jól esett. Köszönöm, Jóska bátyám.
- Mit üzentek még?
- Azt szeretnék, ha ma este gyűlést hívnánk össze, s azon megbeszelnénk a dolgokat.

Jóska bácsi elgondolkodott, majd megjegyezte vagy inkább megparancsolta:

- Mondd meg a gazdáknak, hogy ma este nyolc órakor falugyűlés lesz. Hirdesd ki a faluban, hogy minden gazda, akinek tehene, disznaja, kecskéje, birkája, házinyula, macskája, kutyája stb. van, s vízre van szüksége, az pontosan jelenjen meg, mert különben vizet nem kap. Ez nagyon fontos, mert az anyagi költségeket a közteher nem bírja. Csak egyéni hozzájárulással segíthetünk magunkon. A lelkedre kötöm, hogy a munkát pontosan és becsülettel elvégezd, mert különben rosszul jársz! Megértetted?!

A küldönc, kisbíró, falumindenese elballagott.

Jóska bácsi pedig elindult a megnyugtató hús pince felé. Komája addigra már úgy elázott a forróságtól meg a benyakalt italtól, hogy félrebillent fejével horkolt egy hordónak dőlve.

- No, ezzel sem lehet már józanul beszélni, jobb lesz, ha föltámogatom és hazaküldöm, mert még sok dolgom van az esti gyűlés előtt.

Nagy nehezen sikerült a félig részeg embert fölcipelnie a lakásba, majd hazatessékelte, hogy otthon aludja ki magát estig. De ne felejtsem el eljönni! Utána bevetette magát a „szépszobába”, ahol azért kellemesebb volt a levegő, s hozzáfogott a falu pénztárcönyvének az áttanulmányozásához. Bár tudta fejből is, hogy az teljesen üres. Föltette szemére a madzaggal rögzíthető pápaszemét, előkeresett egy ceruzát, s munkához látott.

Késő estig dolgozott, számolt, izzadt. Végül is szólt a feleségének, hogy adjon neki vacsorát. Utána még felhajtott egy pohár bort. Fogta a papírjait, és elindult a faluotthon felé.

Ott már gyülekeztek a gazdák, a falu népe. Nem is hitte volna, hogy ennyien összejönnek. - Ja, a kényszer nagy úr. Mindenkinek parancsol. Szegénynek, gazdagnak, öregnek, fiatalnak egyaránt.

A falu vezetősége a terem közepére állított kopottas asztal körüli székeken ült. Egy üresen állt ott. A többiek - a falusiak - a sorba állított padokon ültek. Hallgattak, de látszott rajtuk, hogy izgulnak, türelmetlenek.

Jóska bácsi, aki a faluközösség vezetője volt, úgy mondják, hogy elnök, nem ült le, hanem azonnal beszélni kezdett:

- Figyeljete, emberek! Magatok is tudjátok, hogy milyen nehéz helyzetben vagyunk a nagy szárazság miatt. Ha még néhány napig nem lesz eső, nem tudunk az állatoknak vizet adni, szomjan vesznek. Ezért kell valamilyen megoldást találnunk, hogy segítsünk önmagunkon, mert más nem törődik, de nem is törődhet velünk, hiszen ők is hasonló helyzetben vannak, hasonló cipőben járnak.

Mi, a falu vezetősége úgy gondoljuk, hogy a mécsertai kavicsbányát kellene valamilyen módon mélyíteni, kavicsot kitermelni belőle. Legalább két-három métert mélyebbre ásni még. Ezáltal annyi vízmennyiséghez juthatnánk, hogy tartályokkal a faluba hozva, minden gazda elég vízhez juthatna. Mit szóltok hozzá?

- Jó lesz! Nagyszerű! Erre föltétlen szükség van! - kiabáltak közbe innen is, onnan is a padokból.

- De ki fogja ezt megfizetni? Ki állja a költségeket?! - szólt közbe Mihály, akiről mindenki tudta, hogy eléggé fukarul gondolkodik, amikor közügyről vagy pénzkiadásról van szó. De a többiek hamar letorkolták, hogy fogja be a száját, ne ellenkezzen mindig.

- Éppen erről van szó. A kiadásokat nekünk kell viselni. Minden gazdának és háztartásnak. A községnek nincsen pénze. A kassza teljesen kiürült, amikor az utcai világítást kifizettük.

- Nekem van elég vizem a kutamban. Én nem fizetek egy fityinget sem! - szólalt meg büszke önérzettel Péter gazda. - Minek szórjam potyára a pénzt, fölöslegesen!

- Nem szégyelled magad, Péter, te kapzsi, önző! Hát nincs benned semmi emberség? - mordultak rá sokan megbotránkozva.

- Nem tudom, hogy miért jársz te minden vasárnap templomba, s ott úgy viselkedsz, mint a legjobb keresztény ájtatoskods, meg minden, most meg úgy beszélsz, mint egy pogány - pirított rá Fodor Jancsi, keresztkomája.

Az ember elhallgatott. Több szó nem is esett.

- Tehát elfogadjátok, hogy a mécsertai kavicsgödröt kotrógéppel megmélyítjük, és a költségeket magunk fedezzük? - kérdezte most már határozott hangon Jóska bácsi.

Rövid hallgatás után:

- Igen, elfogadjuk.

- Ki van ellene, az tartsa föl a kezét!

Senki sem jelentkezett.

- Tehát ezt a kérdést megoldottuk. Most csak az van hátra, hogy a további intézkedéseket megbeszéljük. Én úgy gondolom, hogy a kotrógép megszerzését Sós Ferire bízunk, aki fiatal, értelmes, és ért a dolgokhoz. Meg vannak ismerősei is a szlovének között.

- Jó lesz - hangzott több felől.

- Hátra van még a dolog nehezebb része, a költségek elosztása. Jó lenne, ha mindenki alaposan meggondolná ezt a dolgot, hogy veszekedés és irigykedés nélkül igazságos döntést hozhassunk. A megoldás többféle is lehet, például a háztartások, az állatok és a közös háztartásban élő személyek száma szerint. Persze arra senki se számítson, hogy ezt az ügyet teljes igazsággal meg lehet oldani. Kivételekre, némi eltérésekre a közteherviselésben mindig számítani kell. És ezt el is kell fogadni. Mi azt javasoljuk, hogy vegyük figyelembe mind a három tényezőt, s ezek alapján határozzuk meg a kötelező járulékot. Mit gondoltok?

- Nehéz ezt így egyszerre eldönteni - kottyantott közbe valaki.

- Pedig a dolog nem tűr halasztást. Most és itt kell határoznunk. Végleges döntést elfogadjunk. Holnap már a pénzt is összeszedjük, hogy minél előbb intézkedhessünk. Különben elpusztulnak az állataink. Reggel néhány előljáró bejárja a falut, és összegyűjti a pénzt. Ezért valaki legyen otthon a háznál!

Csönd.

- Még mindig nem nyilatkozott senki, hogy hogyan képzei el a fizetést. Gondolkozzatok! Bátran mondjátok meg! Reggelig nem ücsöröghetünk itt dolgunk végezetlenül!

- Hát... mit gondol a falu vezetősége... a „falu esze”... - kérdezte Örzse néném.

- Már megmondtuk. Mi figyelembe vennénk a háztartásokat, vagyis a családokat, a személyeket és a marhaállományt. Ennek alapján vetnénk ki a helyi járulékot, vagyis hát a befizetendő összeget.

- Hát... akkor legyen úgy - jelentette ki ismét Örzse néném. - Úgy látszik, fizetés nélkül nem ússzuk meg ezt a szárazságot. Ha meg kell lennie, hát meg kell...

- Te könnyen beszélsz, mert a te fiad jól keres Németországban, és küldi a márkát. Meg jó francia nyugdíjad is van - sopánkodott egy másik asszony.

- Hagyjátok abba! Ennek most nincs itt helye és ideje. Nyilatkozatok! Elfogadjátok a javaslatunkat?

- El! - hangzott, de nem valami meggyőzően.

- Mindenki?

Az emberek hallgattak. Úgy látszik, meggondolták, hogy itt más megoldás nem jöhet számításba. Bele kell törődni, elfogadni azt, ami van.

És megtörtént a csodába illő dolog. Az egyébként széthúzó, eléggé önzően és bezárkózottan viselkedő faluközösségnek sikerült egy okos és józan intézkedéssel olyan égető problémát megoldani, ami csak ritkán történt meg a faluban.

Három nap múlva már mélyítették a Fekete-erdőben, a Mécsertában a kavicsbányát. Késő este, de másnap korán reggel már ott sorakoztak a traktorok a tartályokkal, és hordták a még zavaros vizet a szomjas állatoknak. Az esetleges fertőzést meggátolandó, a gyógyszerertárban vettek valamilyen port. Minden háztartás megkapta a számára meghatározott mennyiséget. Jutott belőle még a kiskertek, veteményesek, virágok és növények öntözésére is. És ez így ment napokon keresztül, mert a szárazság még tovább tartott; a kánikula égette, pusztította a csodás természetet.

De öröm volt nézni, ahogy a falu népe egy emberként, vidáman és megelégedéssel, összefogva szorgoskodott, hogy védje és mentse az egyéni és a közös javakat!

A Lendva-hegyi betyár

Szüleink, de nagyszüleink biztosan emlékeznek még rá, hogy az 1920-as években vidékünkön is garázdálkodott Vratár Jóska rablóbettyár bandája. Bár az is igaz, hogy ő nem volt olyan híres és ismert, mint a Bakony rengetegének rettegett Sobri Jóskája vagy a Szeged környéki híres Rózsa Sándor, illetőleg a Mátra vidékét fosztogató Vidrócki vagy az Alföld ismert Bogár Imréje, de itt élt a Muravidéken, Lendva környékén, és bandájával kirabolta, félelemben tartotta a szorgalmasan dolgozó, Mura menti embereket: parasztokat, kereskedőket, utasokat és másokat.

Hogy nem kitalált személyről, illetőleg személyekről írom e történeteket, azt a Muravidék című hetilap 1929-ben megjelent egyik számának hirdetése is alátámasztja, amely arról tudósítja a tisztelt olvasókat és a murántúli polgárokat, hogy az alsólendvai csendőrségnek sikerült végre kézre kerítenie Vratár Jóska rablóbanda-vezért, amikor menekülés közben lelőtték a Hármasmalom és Petesháza közötti mezőségben.

A Vratár Jóska és bandája által elkövetett lopások, betörések és más garázdálkodások, amelyeket a Lendva környéki falvakban követtek el, hitelesek, csak a sértettek nevét és a községek nevét változtattam meg. Öt Vratár Jóska-i betyárcsínyről számolok be, amiket Göntérházán, Hosszúfaluban, Alsólakosban, Völgyifaluban és Petesházán követett el társaival.

*

A göntérházi Szomi Péter egész éjjel nyugtalanul aludt, azaz jóformán semmit sem aludt. Többször is fölébredt. Maga sem tudta, mi a baja. Álmatlanul forgolódott az ágyon. Fölkelt. Megigazította a szalmával és törekkkel kitömött bödücöt, de ez sem segített. Egyszer túl keménynek találta a fekhelyet, akkor párnát rakatott rá a feleségével, majd pedig puhának érezte, és félre dobta a tollal bélelt párnát.

- Mi van kendeddel, Péter? - kérdezte a felesége.

- Nem tudom. Nem tudok aludni.

- Pedig alig múlt el éjfél. Az előbb ütötte a falióra a tizenkettőt - mondta az asszony. - Ugye megmondtam az este, hogy ne egyen annyi füstölt szalonnát.

- Sokat jár a szád, Rozi - mondta mérgesen az ember.

- Jócskán öntözte a smarnicával is - folytatta amaz. - Maga sohase fogad szót az embernek. Telhetetlen, mint a mesebeli sárkány gyomra - így a felesége.

- Hagyd már abba a nyavalygást! - mordult rá keményen a férje. - Nincsen nekem semmi bajom a gyomrommal. Ha lenne, akkor kinn ülnék az árnyékszékben. Csak nem tudok aludni.

- Jaj, Istenem, biztosan valami baj ér bennünket - sóhajtozott az asszony. - Azt álmodtam, hogy mi ketten arattunk a mezőn. Olyan szép rozsunk nőtt a Teleken, hogy olyant még életemben sohasem láttam. Két méter magas volt, s talán még harminccentis fejek is voltak a sárgálló szárazokon. De akárhogyan is próbáltuk learatni, nem fogta a kasza. Én imádkoztam, kértem a jó Istent, hogy segítsen rajtunk, kend meg káromkodott, persze csak úgy szokásból, szójárásból, de semmi sem használt. Aztán hirtelen megjelent egy szakállas ember, ismeretlen, s azt mondta, hogy ezt a gabonát mi nem érdemeltük meg. Összeölelte az egész táblát, annyira megnyúlt a két karja, és egyszerre elvitte minden termésünket...

- Bolond vagy te asszony, meg az álmod is az. Hogy lehet ilyen örültségeket álmodni?

- Nem tudom, Péter, de nagyon félek, hogy holnap, amikor kimegyünk a földre a két kaszával aratni, nagy baj ér bennünket - sopánkodott a felesége.

- Nem lesz semmi baj. Minden el van már előre készítve. Hoztam haza egy hordó bort a hegyről, az ott van a külső kamarában. Te tegnap süttöttél egy kemence rozskenyeret. A vágottzsírt és a vindühúst is megnéztük a minap. Megvan minden, ami csak a szájnak és a gyomornak kell. Csak jó munkáskéz kell hozzá.

Még sokáig beszélgettek. Meghányták-vetették a másnapi és a jövő heti munkálatokat. Mire fordítják a gazdagon fizető búzát és rozst. A hajnal altatta el őket, amikor viszont már fel kellett kelniük, hiszen a parasztember aratás idején a nap felkelte előtt ébred, és még napnyugtával sem fekszik le. Az egész évi életet takarítja be ilyenkor. Erre nagyon, de nagyon kell vigyázni, mert sok éhes száj várja.

Péter gazda gyorsan magára húzta a hatszégatyát és a vászoninget. A pitarban levő famelencébe vizet öntött. Megmosakodott. A falon függő föszedett törülközővel megtörülközött, és jókedvvel indult az istálló felé, hogy az ott fekvő fiát és a bérest fölkeltsse.

Tekintete a külső kamra ajtajára esett. Nem akart hinni a szemének. Az ajtóról a lakat le volt feszítve. Gyorsan odaugrott. Rosszat sejtett. Megragadta a tologatót, és belökte az ajtót. Volt mit látnia... Halálra vált arccal látta, hogy kirabolták. Hiányzott a hordó bor. Nem talált a gerendára erősített kenyértartón egy darabot sem. A sarokba nézett, ahol a mintegy akós favindely állt tele vágottzsírral és sült hússal. Most üres a helye. Még a két szép darab sonka is elpárolgott. A füstölt szalonnák kócmadzagjai, amik a rozsdás vasszegekről lógtak, mint az akasztófán himbálódzó kötél darabok, bizonyították, hogy szarkák garázdálkodtak a háznál, és alaposan megkopasztották a gazdát...

*

Az eset télen történt, mégpedig Hosszúfaluban. Már egy hete esett a hó. A vastag hótakaró már megközelítette az egy és fél métert a magasabb úttesteken. A mélyedésekben viszont elérte a több métert is, különösen ott, ahol erős volt a szél. Jóformán sehova sem lehetett kimozdulni a lakásokból. Az asszonyok a meleg konyhában fontak, míg a férfiak állandóan havat lapátoltak. Volt, hogy egész nap a postaúton dolgoztak, mert minden falu a saját határában köteles volt a közutakról eltakarítani a havat. Az útszéleken már 2-4 méteres volt a „hófal”. Úgy nézett ki, mint valami mészke-szurdok. Csodálatos, lenyűgöző, de egyben félelmetes látvány is volt. Azt mondták az öregek, hogy ilyen kemény télre meg ennyi hóra nem is emlékeznek, hogy lett volna valaha is.

- Ítéletidő - mondta Pintér János bácsi. - Megettem már a kenyereim javát, de ilyenre még én sem emlékszem.

- Az Isten büntet bennünket, mert gonosszá vált a világ - szólt a felesége.

- Persze - mormogta az öreg.

- Maga csak ne beszéljen, maga farizius! Hallgasson! Maga sem jár templomba. Maga sem imádkozik.

- Majd imádkozom, ha megöregszem - vágta rá az ember.

- Megöregszik?! - ámult az asszony. - Hiszem most is olyan öreg már, mint az országút.

- Öreg ember nem vén ember, asszony, ezt ne feledd el!

Még folytatták volna a megszokott párbeszédet, de a férfinak eszébe jutott, hogy a hódobáló lapátja tegnap berepedt. Azt meg kell reperálni, vagyis foltozni, mégpedig bádoggal, nehogy használhatatlanná váljon.

Előkereste a fakamara kulcsát, és kiment. De úgy gondolta, hogy előtte megkóstolja a kedden főzött törkölypálinkát. Már leülepedett, és kihűlt. Meg lehet ízlelni. Bement a kamarába, és a vakablakból kikereste a zöldszínű pintest. Tenyerével megtörölte az üveg nyakát és száját. Kezével tovább kotorászott még a falba vájt üregben, majd elővett egy pálinkás kupicát. Fogaival kihúzta az üvegből a stuplit, aztán vigyázva teletöltötte a kupicát. Óvatosan a helyére tette a pintest, majd a szájához emelte a poharat. Először beleszagolt. Elégedett mosoly jelent meg az arcán. - Jó illata van - mondta magának. - Lássuk csak, milyen a zamata. - Egy csöppnyit a nyelve hegyére lötytyintett. Engedte, hogy a kisüsti szétterüljön az egész nyelvhatán. Kétszer-háromszor megnyalta, ízlelgette. Úgy látszik, jónak találta, mert utána nyomban a szájába öntötte a kupica tartalmát. - Jó anyag. Már régen sikerült ilyent főznöm. Hiába, az öreg Pista bácsi még mindig érti a mesterségét. A söprűt is nála főzöm ki - fejezte be hangos gondolkodását.

- Meddig szöszmötöl még a kamarában? - kiáltott be a felesége. - Már megint pálinkázik? Nem volt a múltkor elég?! A maga torka aztán nem szárad ki.

- Ne járjon a szád, asszony! Nincs dolgod a konyhában? Holnap disznót ölünk. Készítsd el az edényeket!

- Az ne legyen a maga dolga! Még a hegyre is el kell mennie, hogy hozzon haza két bucska bort.

- Mért kettőt?!

- Azért, mert sokan leszünk. Itthon lesz a két lányunk a családjával meg a Gyuri is családostul. Csak nem fukarkodunk még a borral is ilyen nagy nap alkalmával. Adott az Isten eleget az idén.

- Te csak ne osztogasd az én smarnicámat!

- Nekem is van benne részem - szájalt tovább Kati néni. - Az én hozományom a бүк-hegyi félhold szőlő.

- De ki dolgozza meg?! Nem hallottad a mondást: „Azé a föld, aki megdolgozza”, vagyis azé a termés - mondta bosszúsan az ember, de azért kiballagott, és elindult a faragó felé, hogy megjavítsa a falapátot.

Ott keresett egy darab bádogot. A hidegvágóval kivágta a megfelelő méretet. Ráillesztette a hódobáló lapát repedt részére, majd apró kartácsszegekkel ráverte, de előtte még lyukasztóval kiluggatta a bádog széleit. Reszelővel kicsit lesimította. Bezárta a faragó ajtaját, és bement a konyhába.

- A gyerek hol van? - kérdezte.

- Úgy tudom, hogy a szomszédban.

- Megint annak a lánynak a szoknyáján ül?

- Itt az ideje.

- Mi az, hogy itt az ideje?

- Már leszógáta a katonaságot. Huszonhat éves. Megházasodhat. Kell a háznál a menyecske.

- És te jónak tartod ezt a házasságot?

- Miért ne. A Panni is érett már. Szorgos, becsületes, jó lány. Éppen a mi házunkhoz való.
- Te tudod - mondta szinte önmagának János bácsi, majd rövid hallgatás után mondta:
- Hívd haza a Lalit! Magam nem merek elindulni a hegyre ebben a nagy hóban.

Amíg az asszony odavolt, addig előhozta a két bucskát. Kiöblítette őket vízzel. Egy pintes üveget külön beletett egy piros pamuttal szőtt vászontarisznyába. - Ez kell kóstolónak - dünnyögte.

- Mehetünk édesapám - nyitotta rá az ajtót a fia.
- Fogd a két bucskát! Én viszek egy lapátot is. Ebben a pokoli időben ki tudja, hogy mi történhet velünk.

Nyakába akasztotta a tarisnyát, kezébe fogta a kampósbotját, és elindultak a hegy felé.

Eléggé lassan haladhattak a nagy hóban a hótorlaszok és fujátikok miatt. Igaz, hogy volt csapa az úton, de így is néha majd felbuktak.

A nyugati égbolton a nap vörös koronáját egészen lebocsátotta már, mikorra a pincéjükhöz értek. Ott még lapátolniuk is kellett, hogy a prэшáz ajtajához jussanak. Még szerencse, hogy a hó világított. Így jobban láttak. Lali egészen beleizzadt a kemény munkába. Sietett, mert még sok terve volt az este. Meg azt sem szeretne volna, hogy egészen besötétedjen. Nehezen tudta volna édesapját hazatámogatni a nagy hóban.

Az öreg megkereste a tolózarat, de sehogysem tudta félretolni. - Mi az ördög találta ezt az ajtót?! Magam zártam be a múltkor. Most mégsem tudom kinyitni.

A fiú lökött egyet a fafogantyún. Nagy megrökönyödésükre az ajtó magától kivágódott. Megdöbbenve siettek be a borospincébe. Annak az ajtaja tárva-nyitva. Szólni sem tudtak meglepetésükben, ahogy a hordókra néztek. Azok mind nyitott ablakkal ásítottak feléjük...

*

- Idefigyelj, Árpi fiam! Nem szeretném, ha berúgnál! Ne mondják a hetisiek, hogy az alsulakosi Bogár Miska fia lakodalmára meg részeg vendég hívó hívta meg a vendégeket.
- Ne féljen, Miska bátyám! Bírom én a bort. Meg aztán vigyázni is fogok.
- Az jó lesz. Itthon mindenki ismer, de Hetésben furcsa népek laknak, könnyen és hamar kibeszélnek.
- Meglátja, nem lesz semmi baj.
- Remélem is. Meg arra is vigyázz, hogy mit tesznek vagy rejtenek el a kabátodba. Öregapám mesélte, hogy milyen nagy szégyent vallott ő ott, amikor vendég hívó volt. A szokásnak megfelelően, ugye, minden háznál megkínálták mindenféle jó étellel és itallal. Szerette a gyomrát az öreg, így nem vetette meg a szíves kínálást sem. Aztán csak másnap reggel vette észre otthon, hogy a kabátja zsebében egy szakadt bocskor van. Hídvégen vagy Bánután tették bele.
- Ez velem nem történhet meg, de jó, hogy ezt elmondta.
- No, no! Csak vigyázz! Tudod, hogy ezután csúfolnak bennünket bocskorosoknak? Pedig ők azok, mert állítólag náluk hordták legtovább a nyersbőrből készült bocskort. Igyekezz vasárnap meg hétfőn minél több házat meghívni, hogy később már segíthess egy kicsit az asszonyoknak, akik megkezdik a sütemények készítését. Talán kedden.
- Már kedden?

- Persze, hiszen kedden már megkezdik az ajándékhordást a falusiak, és ilyenkor illik őket megkínálni. Sőt, még haza is szokás adni.

- Értem, Miska bátyám.

- Csütörtökön délután már ne legyen házad, mert segítened kell a disznóölésnél, másnap meg a tyúkok vágásánál.

- Minden rendben lesz, csak ne türelmetlenkedjen. Tudom a dolgomat, és tisztességgel elvégzem.

- Hát akkor végezd a dolgod Isten nevében és az ő segítségével!

Bogár Miskáék házában nagy volt a sürgés-forgás. Az idősebb asszonyok sütöttek-főztek a konyhában. A kemencében állandóan pattogott a tűz. Úgy lefoglalták az egész lakást, de inkább a házat, hogy alig lehetett bemenni vagy mozogni benne. Az udvaron és a nagyszobában legények és lányok szorgoskodtak. A markosabb fiúk a bútorokat hordták ki a szobából a pajtába, hogy legyen elég hely a násznépnek. A lányok meg takarítottak, söpörtek, mostak, krepp-papírból virágokat készítettek, szalagokat fontak; azokkal díszítették a falakat és a mennyezetet. Néhányan az udvaron összeigazították a trágyarakást, gereblyéztek és söpörtek. Még az istálló és az ólak pókhálóit is eltakarították. Mindennek tisztának kell lennie a lakodalomra, hogy az minél ünnepélyesebb legyen. Nem akárki nősul. A falu egyik leggazdagabb legénye veszi feleségül a környék leggazdagabb és talán a legszebb lányát. - Ragyogjon minden - szólt rájuk a gazda maga is.

Csütörtökön reggel levágták a két disznót. Megpörzsölték. Pista bácsi, az öreg disznóölő ember, lerángatta a hátára fektetett disznónak az égett körmeit, és mondta az ott lábatlankodó gyerekeknek, hogy vigyék az üres ólba, és dobják be.

- De vigyázzatok, hogyan dobjátok be! Háttal az ólnak a nyitott ajtóból, és közben hangosan mondjátok: „Fele göbe, fele kany”.

- Minek az, Pista bácsi? - kérdezte meg az egyik nyelvesebb gyerek.

- Azért fiam, hogy jövőre annyi malac legyen az ólban, ahány körmöt most bedobtok.

- No, akkor csak vigyétek mind - szólt nevetve Iren ángyi. - Én meg azt akartam mondani, hogy húzzátok az ujjatokra gyűrűnek.

Az egész házban jókedv és öröm uralkodott. Jelen voltak Miska bácsiék házas gyermekei, az unokák, a rokonok, sógorok, komák, szomszédok és még sokan mások. Mindegyiknek volt valamilyen elfoglaltsága. Ha más nem, hát a száját járatta, sokszor fölöslegesen is.

Böske néném, a főgazdaasszony úgy osztogatta parancsait, mint valami katonatiszt. - Julis, vágd meg a káposztát, Mariska, szép vékonyra süsd a palacsinta bőrét, Ilus, te a szobai nagy asztalon nyútsd ki a rétestésztát... - Mindenkinnek adott valamilyen munkát. Mindenütt ott volt. Mindent ellenőrzött és megkóstolt.

- Böske néném, mikor vágjuk le a tikokat? - kérdezte a háziasszony.

- Holnap reggel korán. Legalább öt asszonyt nekiállítunk. Hány darab van?

- 42 tik, 37 csibe meg tíz lúd.

- Nem lesz elég az öt asszony. Még kell három. Meg két-három férfi is. Azok is tudnak segíteni. Már hajnalban lássanak hozzá a munkához!

Mindenki keze alatt égett a munka. Olyan volt az egész ház, mint a megbolygatott méhkas. No, de így van ez rendjén. Kétnapos lakodalomra készülnek. Hadd emlegesse meg mindenki, a vendégek és a lesük is.

- Jó reggelt kívánok, Naca néném! Megjöttek már az asszonyok?

- Meg. A konyhában vannak.

- Szóljon nekik! Megyünk a tikokat levágni.

A nyolc asszony, Böske néném és a gazdaasszony elindult hangos beszélgetéssel a sziny felé, ahol ketrecekbe zárva voltak a tikok, csibik és ludak. Elsőnek Juliska ért a faszinybe. Megdöbbenve látta, hogy a ketrecek üresek...

Másnap volt a csáktornyai nagyvásár...

*

Szép tavaszi nap ígérkezett. A felkelő nap sugarai lassan-lassan felbontották és eloszlatták a hajnal szürke fátylát. A növények üdezőld levelén meg-megcsillantak a harmat üveggyöngyszemei. A gyümölcsfák teljes virágpompában fűröszötték tarka szirmaikat az éledő napfényben. Az enyhe levegőben fecskék röpködtek bogarakra vadászva. A közeli nyárfán megszólalt kelepelve a korán ébredő anyagólya ágas-bogas fészkeiben. Fölébredt az alvó világ.

Tormáék konyhájában is már megindult az élet. Barka néni a tűzhely mellett állt. Hagymát vágott a lábasba, amelyben már sistergett a disznózsír. Reggelit készített a férfiaknak, akik ma megkezdik a tavaszi mezei munkát. Elvetik a tavaszi árpát és a korai zabot a Diósvögyön. Tojást sütött meg savanyú tojásoslevest főzött. Ezt az ura nagyon szerette. Szívesebben megette, mint a gombucát. Friss rozskenyeret aprított bele. Igaz, hogy az szinte teljesen fölitta a levest, de ő így szerette. Szokta is mondogatni:

- Nincs jobb reggeli, mint a savanyú tojásosleves rozskenyérrel.

Béla, a fia, inkább sülttojást kért, hagymával. Ezzel tömte meg a gyomrát.

Kálmán, a kisebbik fia, füstölt szalonnát evett fokhagymával. Ez passzolt neki a legjobban. Közben leöblítette egy-egy korty pipitértéával, amelybe pálinkát töltött. - Ez adja meg az erejét. Ettől bírok dolgozni - mondogatta gyakran.

Míg a férfiak ettek a konyhában, addig Zsuzsi, a legidősebb lány a moslékot készítette el a disznóknak. A kisebb gyerekek még mélyen aludtak a szobában a meleg lúdtollas dunyha alatt.

- No, végeztetek? - kérdezte meg az apjuk a fiúkat. - Akkor indulhatunk. Toljátok ki a szekeret a pajtából. Tegyétek fel rá a bránnyát. A szinyből húzzátok ki a vetőgépet, és kapcsoljátok a szekérfarkához. Aztán gyertek utánam a jószágos kamarába, hogy kihordjuk a vetőmagot.

Ezután mindenki ment a maga dolgára.

Jancsi bácsi leakasztotta a gang falába vert vasszeagról a jószágos kamara kulcsát, és kiment. Az ajtózár lyukjába illesztette a kulcsot, és megpróbálta elfordítani balra. Nem lehetett. Ezt furcsának találta. Újra próbálkozott, de hiába. Megnézte a kulcsot is, hogy jót hozott-e. - Ez a kulcsa - dörmögte. - Akkor miért nem nyitja? - Majd bal tenyerét rátette a kilincsre és lenyomta. Nagy meglepetésére az ajtó nyomban kitárult. - Ez érthetetlen - gondolta. - Jól emlékszem, hogy az este bezártam.

Belépett. Még akkor sem tűnt fel neki, hogy valami nincs rendben. Csak akkor kapott a fejéhez, amikor az egyik jószágos feshozhoz érve látta, hogy üres. Szinte esztét vesztve nézett bele a másikba is. Abban sem talált semmit. Hasonlóan üresen tátongott a két tízakós jószágos hordó is. Egyikben volt az árpa, másikban a zab. A feshozokban tárolták a búzát és a rozsot.

- Az átkozottak! Megloptak! Tönkre tettek... - folytatta volna kétségbeesetten, de eszméletlenül zuhant a földre...

Két nap múlva szegény Torma János bácsi már a völgyifalusi temetőben pihent...

*

Vendel úr éppen bezárni készült a kocsmát. Már jóval elmúlt éjféli. Itt az ideje, hogy nyugodni térjen. Búcsú volt a faluban, így már kora hajnaltól kezdve talpon volt. Sok vendéget kellett kiszolgálnia. Úgy fogyott a sör meg a bor, mintha a sivatagban lettek volna a szomjas emberek. A ház apraja-nagyja dolgozott. Még a tízéves kis Józsika is ott forgolódott a sank mögött. Segített apjának, akinek a testére ragadt az izzadtságtól nedves ruha. Úgy csillogott a homloka is, mintha a reggeli harmat szállt volna rá. De a szemei is csillogtak. A jó megfigyelő észrevehette volna, hogy gondolatai a mai nap jövedelmén járnak akkor, amikor egy kis lélegzetnyi időhöz jutott. A két nagyobbik fia sürgött az asztalok között. Alig győzték kiszolgálni az egyre tóduló vendégeket. A lányai viszont a konyhában segítettek anyjuknak. Debrecenit meg cigánypecsenyét készítettek a sok éhes szájnak. A kocsmárosné maga sem értette, hogy mi történt ma az emberekkel. Úgy ettek és annyit, hogy alig győztek sütni meg főzni.

- Vendel - szólt be a kocsmaján férjének.

- Mi van?

- Ha így megy, hamarosan üres lesz a spájz.

- Van még a kamrában két füzér kolbász.

- De a húsból is alig van valami.

- Küldd át Dezsőt gyorsan Szerdahelyre a Verancsichhoz. Nála biztosan van tartalék. Hozzon még debrecenit is. Mondja meg a mesternek, hogy majd elszámolunk - mondta, de már rohant is a pult mögé kiszolgálni.

- Jó, megpróbálom elintézni - szólt az asszony, bár ezt már a férje nem hallotta.

Az asszony szólt a legidősebb fiának, hogy rögtön kapjon biciklire, és hozza az árut.

Éjfélre elfogyott minden élelem. Talán még az egereknek sem jutott volna morzsa.

- Ej, ha minden ünnepnap így menne az üzlet! - sóhajtott boldogan Vendel úr. - De jó lenne! Akkor megtudnám venni Lendván a Vukán-kocsmát. Ott még nagyobb haszonra tudnék szert tenni. De hát a Mátyás-monda szerint is csak egyszer volt Budán kutyavásár.

Kilépett a csendes éjszakába. Csillagok nem ragyogtak az égen, de a levegő enyhe volt és kellemes. Megnyugtató. A hold vékony sarlója is alig látszott az égbolton. A Mura felől lanyha szellő fújdogált. Ez jól esett az izzadt testének.

- No, akkor gyerünk, tegyük el magunkat holnapra! - gondolta vagy mondta is talán. Aztán behajtott a vendéglő külső deszkaajtájának a bal szárnyát, majd a jobbat akarta, de abban a pillanatban érezte, hogy valamilyen tárgyat nyomnak a hátába, éppen a szíve táján. Meglepődött, de...

- Egy szót se, ha kedves az élete. Menjen be előttem a kocsmába, és hajtsa lejjebb a petróleumlámpa lángját. Ne próbáljon meg ellenállni, mert rögtön lepuffantom. Ha csöndben lesz, nem történik semmi baja.

Nem tehetett egyebet, a felszólítás szerint cselekedett. Nagyon, de nagyon rosszat sejtett. Gondolni sem mert rá, hogy mi fog történni. Tudta, hogy kivel van dolga, és hogy miért jött...

- Így, most már jól van - szólt Vratár Jóska, mert hát ki is lehetett volna más, amikor bent voltak a félhomályba borult szobában. - Szóljon ki az embereimnek, hogy bejöhetnek.

- Szólj ki te magad - akarta mondani, de meggondolta magát, és kiszólt az ajtó nyílásán: - Bejöhettek.

Néhány perc múlva beléptek az ivóba a betyárbanda tagjai: Bibaly, Ragyás, Törpe és Cingár.

- Bibaly, te maradj kint! Állj az eperfa árnyékába! Ügyelj, hogy semmi baj se történhessen! Maga meg Vendel úr, zárja be a konyhába vezető ajtót. Függyönyözze le az ablakokat!

- De, Jóska, mit akartok itt!? Én nem bántottalak benneteket soha! Még segítetttem is neked. Elfeledd?

- Nem feleddem el. És mi sem bántjuk magát, ha okosan fog viselkedni. Szépen ideadja a mai keresetet, és mi elmegyünk, de előtte szeretnénk valamit harapni és inni.

A kocsmáros alig tudott szóhoz jutni. Fuldokolva törtek fel belőle a szavak: Én... én... nem is tudom... szegény ember vagyok... nagy a családom... ne vigyétek el a pénzemet...

- Elég a siránkozásból! - szólt rá durván a rablóvezér. - Ha nem akarja, hogy a lányait idehozzuk, és elszórakozzunk velük, akkor tegye azt, amit mondtam.

- A Zsuzsikát, azt hozzuk ide - röhögött kajánul Ragyás.

- Pofa be! - rőffent rá amaz.

Halotti csönd. Végül is Vendel úr törte azt meg: - Nincs a háznál semmilyen ennivaló sem. Mindent megettek a vendégek.

- Nem is kell a magáé. Van nekünk elég. Csak bor kell hozzá.

- Meg sör - kottyantott közbe a Cingár.

- Törpe, vedd elő a batyut! Rakd az asztalra a tartalmát! Maga meg terítse meg az asztalt. Kedves és előkelő vendégei vannak, úgy viselkedjen! - nevetett a vezér.

Hamar a terített asztalra került a könnyen szerzett élelem: füstölt sonka, szalonna, kolbász, kenyér meg hagyma.

- Bort, sört és sót! - parancsolt Jóska. - Amíg mi eszünk, szedje össze az összes bevételt, és hozza ide!

- De betyár úr, kedves Jóska - kezdett könyörögni a kétségbeesett kocsmáros...

- Fogja már be a száját, mert hamar betapasztjuk. Fiúk, ha még egyszer megszólal és ellenkezik, kötözzétek ahhoz az oszlophoz, és tömjétek be a száját!

- Úgy lesz - nyögték azok teli szájjal.

Szegény Vendel úr nagy nehezen kihúzta a pult fiókját, és kimarkolta belőle a sok pénzt. Szemei előtt karikák táncoltak, térdei megroggyantak, a keze remegett.

- Miért remeg úgy, mint a miskolci kocsonya? - kérdezte kárörvendően a betyár. - Lesz még ott több is, ahol ez termelt, csak okosnak kell lenni.
- Ez legyen az utolsó lopásod, Jóska! - szakadt ki a szó akaratlan is a kocsmárosból.
- No, no, kedves Vendel úr, találkozunk mi még többször is az életben.

*

Pedig Vendel úrnak lett igaza.

Úgy látszik, valaki mégis tudomást szerzett róla, hogy Vratár Jóska bandájával a Vendel úr kocsmájában tartózkodik, mert amikor elhagyták teli hassal és tömött erszénnyel az ivót, üldözőbe vették őket a csendőrök. Kettőt közülük lelőttek, egyet pedig megsebesítettek.

Így lett vége a híres Lendva-hegyi Vratár Jóskának, a Murántúl egyik rablójának.

Zsugori Vendel története

Péter már elmúlt 30 éves, amikor végre rászánta magát, hogy megnősüljön. Bár szerinte ez még korai dolognak tűnt, de az édesanyja addig könyörgött neki, s így ha nehezen is, de beleegyezett a házasságba.

- Majd keresünk neked egy szorgalmas, becsületes, jó lányt - mondta neki.

- Van már - akarta mondani, de inkább hallgatott.

- De legyen ám háttere is, mert szegényt vagy koldust nem hozol az én házamhoz! - szólt közbe az apja.

Egyébként az apja arról volt ismert a faluban és a környéken, hogy kitartó szorgalmával, no meg egy kis kapzsisággal, a napszámos sorból úgy kivergődött, hogy mostanra már nagygazda lett belőle. Mintegy tizenöt hold szántóföldje volt, néhány hold réttel és erdővel. Az is igaz, hogy szinte még az éjjelt is nappallá téve dolgozott, gürcölt, gyűjtött, csak hogy vihesse valamire. Ha őszinték akarunk lenni vele szemben, akkor azt kell mondanunk, hogy nagyon megváltozott a természete, de főleg a magatartása, amióta a zsírosabb réteghez tartozik. Előtte, míg szegény volt, még szívesen elbeszélgetett a falusiakkal. Mostanra már gőgös lett, zárkózott, mintha megvetné a világot. Lenézi embertársait.

Amikor férjhez adta Teri nevű lányát, kikötötte, hogy addig semmit sem ad neki a vagyonából, amíg mozogni tud. Szerencsére a lány vőlegénye és annak szülei jól álltak gazdaságilag, így nem törődtek a zsugori sógorral. Mert a háta mögött mindenki csak így hívta: a „Zsugori Vendel”.

- De édesapám - próbált ellenkezni a fiú -, nem minden a pénz. Van nekünk mindenünk. Az a fontos, hogy megértés és boldogság legyen köztünk.

- A boldogságot a vagyon jelenti. Ezt sohase feledd el! - okította mérgesen az apja. - Annál nagyobb a boldogság, minél gazdagabb vagy!

- Csak maga szerint - tovább a fiú. - Ha én egyszer megnősülök, csak azt veszem el, aki nekem tetszik. Nem érdekel, hány hold földje van, s mit rejteget a vánkosa alatt.

- Pedig ide csak olyan asszonyt hozol, akinek legalább annyija van, mint nekem. Ezt véd az agyadba! Különben azt csiripelik a verebek is már, hogy annak a Jucinak csapod a szelet. Az tetszik?

A fiú megdöbbenve hallgatta apját. Kellemetlenül érezte kissé magát, mert apja valóban rátapintott a dolgok velejére. Már régóta tetszik neki Juci. Sokszor figyelte a templomban és a táncmulatságokon. Párszor beszélt is vele. Úgy vette észre, a lánynak is rokonszenves. De semmi több.

- Rendes lány a Juci - elegyedett a beszédbe az anyja is. - Az pedig, hogy szegény, nem számít. Van nálunk mit aprítani a tejbe. Neki is lesz.

- Hallgass, asszony! Te ehhez nem értesz. A Magdit szemeltem ki a számára.

- Azt az öreglányt?! - kiáltottak fel egyszerre csodálkozva Péter és az anyja.

- Lehet, hogy valamivel öregebb, mint Péter, de gazdag.

- Csak nem gondolja édesapám, hogy az anyámat veszem el?! Csak azért, mert gazdag?

- Az lesz a feleséged és punktum! Erről többet hallani sem akarok! Te meg mit hallgatózol itt? Takarodj ki! Lásd el az állatokat! - förmedt rá Janira, a legkisebb gyermekére. - Még csak az hiányzik, hogy ez is ellenem szegüljön - dörögte magában.

- Édesapám meg akarja tiltani, hogy azt vegyek el, akit akarok!? - ellenkezett a fiú.

- Meg - volt a kurta válasz.

- De nekem a Magdi nem kell! Nem tetszik! Inkább vénlegény maradok! - makacskodott tovább Péter.

- Azt teszed, amit én mondok, különben fel is út, le is út.

És ez így ment ezután nap mint nap. A fiú és az anya kitartóan küzdöttek elképzelésükért. De az apa hajthatatlan maradt. Közben Péter többször is találkozott a lánnyal. Egyre közelebb kerültek egymáshoz.

Szép nyári este volt. Az enyhe levegőt a sokféle virág illata gazdagította. A vacsoracsillag halványan pislogott. A többi fátölgfelhő takarta. A patak partján ültek. Körülöttük dús növényzet burjánzott. A patak medrében, a buja sás és zsombékbokrok között, sárgaliliomok virítottak, szegélyezve kékszirmú nefelejccsel. A néma csendet csak néha-néha bontotta meg, zavarta meg egy-egy ciripelő tücsökhang. Szerelmeseknek való este volt.

Senki és semmi sem zavarta őket. A fiú megfogta a lány kezét, a szemébe nézett, majd gyöngéden magához ölelte. Juci sem ellenkezett. Megremegett a testük. Ereikben tombolni kezdett a lázító vér. Megfeledeztek a világról. Önfeladten ölelték, csókolták egymást.

- Szeretsz? - kérdezte Péter.

- Szeretlek.

- Feleségül jössz hozzám?

A lányon enyhe borzongásféle futott át. Kibontakozott a fiú karjaiból, és komolyan, halkan mondta:

- Apád nem egyezik bele a mi házasságunkba.

A fiú jó darabig hallgatott, mintha önmagával viaskodna, majd határozottan szólt:

- Akkor is elveszlek, ha kitagad! Szeretlek, és csak veled akarok élni!

Juci szomorúan, de boldogan bújt a fiú erős mellére. Itt biztonságban érezte magát.

- De jó lenne, ha ez igaz lehetne! - sóhajtott.

- Igaz lesz, és így lesz! Anyám szeret engem és téged is. Ő majd segít, hogy egymásé lehessünk.

- Anyád jó asszony, de neki az apád parancsol - suttogta bánatosan Juci.

- Akkor is elveszlek, ha el kell mennem a háztól - erősködött Péter. - Apám is a semmiből kezdte. Ma nem olyan világ van, mint előbb. Mégél az, aki dolgozni akar. Én pedig akarok. Érted, értem és a leendő gyermekeinkért.

- Gyermekeink? - pirult el a lány a félhomályban.

- Persze, hogy gyermekeink. Egynél csak nem állunk meg. Tudod a régi mondást?

- Melyiket?

- Melyiket? Hát azt, hogy: „Egy gyerek nem gyerek, két gyerek fél gyerek, három gyerek egy gyerek.”

- Te bolond. Még meg se esküdtünk, s te máris három gyerekről beszélsz.

Még sokáig ott ültek a puha füvekkel benőtt patak partján. Hallgatták a csendet. Szívük dobogását. Értelmük jövőt szövő álmait. Boldogok voltak. Észre sem vették az idő múlását...

*

Péter és persze édesanyja nemhiába kardoskodtak csökönyös apjukkal szemben, végül is az engedett és beleegyezett abba, hogy a fia elvegye Magyar Juliannát, a Jucit. Nagyon nem tetszett neki a dolog, de nem akart úgy feltűnni, mint egy gonosz, rossz-szívű, a saját véréét is megtagadó szülő. Különösen akkor tört meg a konoksága, amikor Jóska komája esetét megtudta, aki szinte hasonmása volt magatartásban. Annál is nagy baj támadt, amikor Gyuri fia az Orbán-lányt, Marit akarta elvenni. Pedig jóra valóbb, tisztességesebb, becsületesebb, dolgozabb és szebb lány nemigen akadt a környéken. Gyuri apja körömszakadtáig ragaszkodott ahhoz, hogy cigánylány nem lesz az ő menyje. Sajnos odáig fajult a dolog apa és fia között, hogy egymásnak estek. Aztán az öreg kapával úgy találta fejbe vágni saját édes gyermekét, hogy azt rögtön a központi kórházba kellett vinni. Élete sokáig veszélyben forgott. Azóta kissé furcsán viselkedik. Mintha szellemileg érintett lenne. Apja most már mindent elkövet, hogy helyrehozza esztelen makacsságát, de „késő bánat”. Még azt is megengedte, hogy Mari ápolja Gyurit a saját házában.

Ez a szomorú történet mintha észre térítette volna az öreg „Zsugori Vendelt”. Közömbös lett a körülötte folyó események iránt. Némán eltűrt mindent, ami a házában történt. Még azt is megtette a fia lakodalmán, hogy táncolt a menyasszonnyal, csak hogy ne kerüljön a falu sokélú nyelvére. Magába rejtette bánatát. Úgy érezte, becsapták, nagyon-nagyon megalázták. A személyiségét törték meg. Csak akkor érezte jól magát, ha a lovai körül szorgoskodhatott, vagy kint a mezőn beszélgethetett a sárgásan hullámzó, tömött kalászsú búzatáblákkal, a fűtős termésű lucernással vagy a gazdag csöveket dédelgető kukoricással. Ezek voltak most már az ő igazi barátai. Bennük megbízhatott. Tudta, hogy ezek nem csapják be, mint az emberek, akikben csalódott.

Most is a mezőket járja. Boldog. Szeméből eltűnt a furcsa homályú tekintet. Csillog. Arcán kisimultak az évek során gyűlt ráncok. Sugárzik. Ajka körül meglegedett mosoly játszadozik a nyári alkonyban. Aki most és így látná, jogosan hinné, hogy más embert lát. A lelke is nyugodt. Szeretettel, féltő gonddal tekint a gazdag határra. Megszólítja az érett búzakalászat, ahogy néhányat a tenyerébe morzsol.

- Látom, itt az ideje, hogy betakarítsunk. Szépen fejlődöttél kedves Barátom, Kenyerem, Testvérem. Tebenned megbízhat az Ember! Te nem hagyod cserben. Igazi barátja, segítője vagy. No nézd, te meg honnan kerültél ide?! Én olyan tiszta magot vettem el, hogy abban még az irigység sem találhatna hibát. Mégis itt vagy? Persze ez nem a te hibád, szegény konkoly. A szél hozott ide. Az a komisz szél, amitől még a cigány is fél.

Tovább is fűzte, fodrozta gondolatait hangosan vagy némán, ahogy ballagott nyugodt léptekkel a kukorica felé. Gyönyörködve nézte a címerét bontó, kardlevelű szárazakat. Nemcsak a szemével, de a kezével is megsimogatott néhányat féltőn, meglegedéssel:

- Jól van, nagyon jól van. Szépen zöldelltek. Gonddal ápoljátok majd csemetéiteket is. Nem úgy, mint...

Hirtelen elkomorodott. Belészakadt a szó. Majdnem kimondott valamit. Pedig az most nem illett ide. Ide, ahol békesség és nyugodt megértés honolt.

Aztán a saját csemetéire, gyermekeire gondolt: Terire, Péterre és Janira. Mintha megszólalt volna a lelkiismerete: „Látod, te, konok, kapzsi ember! Minden növény védi, ápolja és szereti a gyermekét, a termésutódát. Hát csak te lennél rosszabb? Nem, te sem lehetsz rosszabb a kukoricánál, rozsnál, burgonyánál...”

Teljesen letört lett. Hová lett szeméből a boldog csillogás? Hová tűnt el arcáról a varázslatos sugárzás? Hová veszett ajkáról a fénylő mosolygás? Újra a régi, „Zsugori Vendel” lett”?!...

- Nem! Nem hagyom magam befolyásolni a gonosz szellemektől! Én is boldog és megelégedett akarok lenni! Úgy nevelni gyermekeimet, ahogy azt a növények és állatok teszik a természet törvénye szerint. Szeretni akarom őket, mert csak így szerethetnek ők is engemet! - kiáltotta hangosan a néma mezőn. S mintha csak hallotta volna a körülötte levő növény- és állatvilág helyeslő választ: „Ezt okosan teszed, Ember”... Nem akart hinni a fülének. De szívével megérezte, hogy az igazi barátai most segíteni akarnak neki. Olyan jókedvre kerekedett, hogy verebet is lehetett volna vele fogatni. Örömeiben cigánykereket szeretett volna hányni.

Boldogan sietett haza, hogy még időben rendbe tegye a szénáját. Ne nevezzék őt többé szívtelennek, zsugorinak. Megmutatja ő a világnak, hogy milyen ember a Nyakas Vendel. Nem nyakas, hanem szeretetre méltó ember!

*

Otthon éppen a vacsorához készülődtek. A megterített asztalon négy tányér volt. Felesége a tűzhely mellett állt, az ételt kavargatta a főzőkanállal. A család tagjai már a konyhában voltak. Ültek az asztal mellett. Csodálkozva néztek rá, amikor belépett, és jó estét kívánt. Ez csoda volt. Eddig sose vacsorázott velük. Kerülte őket, ha lehetett. Most meg mosolygó arccal lép be a lakásba, és szívélyesen köszönti őket.

- No, mi van veletek? Megnémultatok? Úgy néztek rám, mintha kísértet lennék. Pedig nem vagyok az. A „Zsugori Vendel” áll előttetek. Boriskám, a te jószágos és szeretett férjed. Péter fiam, Jani fiam, hát nem tudjátok, hogy ki vagyok?! Nem vagyok szellem. Meg örült sem. De részeg sem. Az apátok vagyok... - halkította le a hangját -, az apátok, aki nagyon szeret titeket. Gyertek ide, hadd öleljelek meg mindannyiatokat! Oly régen nem tettem ezt, hogy már el is felejtettem, hogyan kell...

- Én édes Istenem! Boldogságos Szűzanyám! Mégis meghallgattad az imádságomat! - sírta el magát az anya. - Drága Vendelem - lépett közel a férjéhez -, ugye ezután nem haragszol ránk, és együtt leszel velünk?!

- Ti ne haragudjatok énrám - ölelte meg feleségét. - Vak voltam eddig. Csak ma jöttem rá, hogy mennyire szeretlek benneteket, s mégis milyen csúnyán viselkedtem. Ugye megbocsátotok nekem?

- Istenem, jaj de jó, hogy így van! - zokogott fel újra az anya.

Utána az apa a gyermekeit ölelte magához. Szerette volna eltitkolni, hogy váratlan vendég tolakodott a szemébe, de most ezzel senki sem törődött. Boldogok voltak, mert újra szerették egymást, mint sok-sok évvel előbb. Az apa hirtelen elhatározással a menyé elé lépett, és így szólt:

- Ne haragudj rám Juci, hogy veled szemben ellenségesen viselkedtem. Tévedtem és megbántam.

- Nem haragszom, de nagyon fájt, hogy lenézett azért, hogy szegény vagyok.

- Ez többé nem fordulhat elő. Itt mától kezdve egy új világ lesz. Azt akarom, vagyis szeretném

- gondolta meg magát -, hogy ezután csak béke, boldogság és gyermeksírás legyen ebben a házban, a mi házunkban. A mi családjunkban.

- Isten adja, hogy úgy legyen! - rebegte az édesanya.

Péter és Juci cinkosan összenevettek. Ők már tudták, hogy pár hónap múlva sokkal hangosabb lesz a ház, mert új családtaggal szaporodnak. Új vendéget hoz a gólya.

Különös párbeszéd

- **M**ost hozzáfoghatok ehhez a hülye házi feladat megoldásához. Bár fel tudnám fogni józan ésszel, hogy erre egyáltalán miért is van szükség. Azok a lökött tanárok máson sem tudják törni a fejüket, csakhogy a diákokat bosszantsák. Fölösleges dolgokkal terheljék, s ezáltal elvonják tőlük az értékes szabadidőt, amit sokkal okosabb dolgokra is fel tudnának használni. Itt van például a számítógépem. Mennyi érdekes dolgot ki tudnék belőle hozni, ha lenne elég időm. Így meg ezzel a nyomorult dolgozatírással kell foglalkoznom! „Milyen gondolatok és érzelmek uralkodtak el Odisszeuszban, amikor a szirének között volt?” Kit érdekel a mai világban a háromezer évvel ezelőtt született Homérosz agyoncsépett műve? Hősi eposz. Az emberiség egyik legértékesebb alkotása. Ugyan. Csapnivaló, unalmas olvasmány, amit csak a buzgómócsing Szandra meg a Szilvia olvas nagy élvezettel. De az is lehet, hogy ők is csak blöffölnek, bennünket, fiúkat akarnak ámítani, hogy ők milyen szorgalmasak, okosak.

Egye meg a fene az egészet. Azért sem írom meg ezt a fogalmazást! Hogyne. Hiszen el sem olvastam a könyvet, a regényt vagy eposzt. Még ki sem vettem a könyvtárból. Az ujjaimból pedig nem szophatom ki az eseményeket. Majd csak kitalálok valami kézzelfogható hazugságot, amit az öreglány bevesz. A deszkamellű aggszűz. Hogy nem sül le a bőr a képéről. Még most is festi magát. Még csak újabban szokott rá igazán. A haját kiszőkítette. Zöldes-kékes színcsíkokkal tarkítva. Olyan, mint a szimentáli tehén szőre. A szemhéja pedig lilás. Alatta kékes mázolás, amely némileg befogja szögletes arcélét is. No és a szája, vagyis az ajka! Az aztán az undorító. Olyan vérpirosra van maszatolva, mintha valaki cinóber festékkel csapta volna szájon. Egyszerűen ronda.

De hagyjuk az iskolát, mert még gyomorgörcsöt kapok. Pedig olyan jólesik a lustálkodás. Inkább a lányokra gondolok. Tegnap is belebotlottam Bettibe. Igen, abba a tizenéves kis dundiba. Hogy megcsillantak a szemei, amikor meglátott. Pedig hát egyáltalán nem csípem. Még mit nem. Hiszen két évvel idősebb vagyok nála. S az én tapasztalataim mellett egy csittrivel, aki mellel se nem szép, se nem vonzó. Nem is érdemes foglalkozni vele. De hát a férfiúi becsület nem engedheti meg, hogy csak úgy átnézzek rajta. Muszáj volt megállnom, s néhány semmitmondó szót váltani vele. Aztán már rohantam is tovább, hogy álmképem ideáljával találkozzam, Inezzel. Sajnos, elkéstem. Már három lovag sündörgött körülötte, amikor lihegve a sarki bolthoz értem, ahol általában szimpatizánsaival találkozni szokott. Bátortalanul vagy inkább esetlenül üdvözöltem őket. Hamarosan rájöttem, hogy fölösleges volt az igyekezetem, hiszen ott volt mellette a Góliát, akinek nemcsak az udvarlási stílusa hódított a lányok körében, hanem izmai is beleszóltak legtöbbször a dolgok menetébe...

- No, mi lesz fiatalúr, ma nem óhajtasz kikecmeregni az ágyból? Csak nem vagy beteg? - hallottam apám hangját, amint kinyitotta a szobaajtót. - Igyekezz! Tudod, hogy még tanulnod is kell. Délután pedig a nagyapádhoz megyünk születésnapot ünnepelni. Remélem, nem felejtetted el?

- Dehogyan felejtettem el, apám. Én semmit sem szoktam elfelejteni, amit fontosnak tartok. Ja, persze, most jut eszembe. Meg kellene mutatnom az értesítőmet. Az öreg, tudod, az igazgató, valamit beleírt, s meghagyta, hogy föltétlenül mutassam meg neked. Külön hangsúlyozta, hogy csak neked, nem pedig a mamának. Te ezt érted? Mért nem nézheti meg ő? Mi a fenének ezzel a munkával téged terhelni. Nem igaz? Van neked úgyis elég gondod a vállalatban. Pénzszerezés, szervezés, emberekkel való foglalkozás, családi gondok. Majd neki megmutatom, jó?! ... Hát akkor ezt el is intéztük. Persze, nincs szándékomban magyarázni a bizonyítványo-

mat Karinthy szerint, de van benne egy-két tantárgy, amelyről azért érdemes lenne beszélgetni és egyáltalán eldönteni, hogy ezeket a jövőben egyáltalán bevegjük-e a tantárgyaink közé. Mi a csudának foglalkozunk mi a fizika meg a kémia bonyolult rendszereivel, amihez halvány gőzünk sincsen, de még a tanárainknak sincs. Vagy például az emberiség évezredek történelmével. A múltat úgy is el kell vetni. Ócskarongyszerű már. Az ilyesmit úgyis vagy a cigányoknak adják vagy elégetik. Sokkal fontosabb dolgokkal kell a jövőben foglalkoznunk. Kezünkbe kell vennünk a saját sorsunk és jövőnk irányítását. Megtalálni azokat a pénzforrási lehetőségeket, amelyekkel anyagi javainkat minél jobban biztosíthatjuk. Nem gondolod?... Ja, nem vagy itt. Akkor jó. Tovább maradhatok még az ágyban. Erről jut eszembe, hogy a horpadt Pepi is adott valamilyen házi feladatot. Sajnos, most nem vág az agyamba, hogy mit. Pedig nagyon kötötte az ebet a karóhoz, hogy aki nem csinálja meg, az majd megnézheti magát év végén. Füttyölök rá! Őt is át lehet verni valamilyen trükkel, ha szépen, előre megtervezzük. Az a fontos, hogy a focimeccs jól sikerült. Igaz, egy kis bírói csalással vertük meg a c osztályt, de az eredmény a lényeges. Hogy is mondta valamelyik nagyokos: „A cél szentesíti az eszközt.” Ez az! Ezt az elvet kell alaposan kidolgozni az iskolai életben is. Akkor nem kell állandóan rettegni és izgulni a sok értelmetlen követelmény miatt. Hogy mennyi sületlenséget ki tudnak találni ezek a buggyant tanárok?!

- Még mindig nem keltél föl?! Ugrás ki az ágyból! Te álmodozó álomszuszek.

- Én álmodozó? Ugyan, te okos apafej, hiszen nem is aludtam.

- Hát akkor mi a fenének gyüröd a lepedőt? Az előbb nem reagáltam a tanárok, illetőleg a tantárgyak elleni kifakadásaidra. Nagyon csodálkozom, hogy éppen te beszélsz így. El sem tudom hinni, hogy így gondolkozol. Talán csak nagyozolni akarsz. Ez szokása az serdülő korban levő fiataloknak. Csak azt nem értem, hogy kinek nagyozol. Nekem? A társaidnak? Vagy talán magadnak? Furcsa, ilyen megjegyzéseket csak a züllött, nevetlen és a társadalom peremére szorult egyének tesznek. Mi történt veled, fiam? Eddig mindig azt hittem, hogy te józanabb és megfontoltabb gondolkodású gyerek vagy. Ilyenfajta kilengéseket, ferde gondolkodást, és szinte nem emberhez méltó magatartást eddig nem tapasztaltam nálad. Lehet, hogy keveset vagyunk együtt! De azért lehetnél tisztelettudóbb. Sőt nem szabadna megfélelkezned az udvariasságról, műveltségről. Így csak egy alvilági csövesgyerek beszél. Sajnálom, ha csak ennyire vagy képes. Itt kuszorogsz órákon át az ágyban. Mi a fenét csinálsz? Milyen számárágon töröd megint a fejed?

- Gondolkodom. Gondolkodom a világ sorsán. Hogyan lehetne megváltoztatni, hogy az ifjúságnak minél jobb legyen. Érezze magát igaz emberként. Szórakozhasson. Azt tehesse, amit akar, s akkor tegyen valamit, ha ahhoz éppen kedve szottyán.

- Szép kilátások, mondhatom. Egészséges és humánus filozófia. Ezzel aztán nem sokra megyünk ebben az általatok újjávarázsolt, megváltoztatott, mindenkinek jót és megelégedettséget ígérő világban. Ne feledd el, amit most mondom, soha! Amióta a világ világ, az embereknek mindig dolgozniuk kellett. Termelni, javakat létrehozni. Csak úgy tudtak megélni. Kevesebbet fantáziáltak, de sokkal többet dolgoztak. Nem volt ám a megélhetés olyan egyszerű, mint a mai világban. Jól emlékszem, még az én gyermekkoromban sem, de még később is, az olyan fiúknak, mint te vagy, már fizikailag is sokat kellett dolgozniuk. Nem süttethették a hasukat a napon, mint a mai fiatalok legtöbbször. Általában csak a szájuk tud járni, de a kezük nem. Nagyon nem szeretném, ha te is közéjük tartoznál! Példát vehetnél rólunk, anyádról és rólam, akik szinte éjt nappallá téve gürcölünk, hogy mindnyájunknak jobb és szebb élete legyen. Vagy te nem így gondolod? Számotokra, vagyis számodra mi a fontos?

- Az a fontos, apa, hogy mi fiatalok jól érezzük magunkat. Az olyan öreg szivaroknak, mint ti, már úgylis mindegy. Begubóztok a saját szűk látókörű társadalmi közegetekbe. Rabjai vagytok a múltatoknak, hagyományaitoknak, szokásaitoknak, amelyektől nehezen vagy egyáltalán nem tudtok szabadulni, s csak nyomjátok nekünk a régen elcsépelt szöveget, hogy hogyan is kellene élnünk és viselkednünk. Szépen kérlek, csak hagyjátok ezt ránk! Mi tudjuk, hogy mit akarunk és hogyan.

- De kinyílt a csipád, és élesre fényeződött a nyelved édes, tizenötéves, okos fiam. De most hagyjuk a vitát! Lódulj a fürdőszobába, mert úgy képen kaplak, hogy sohasem felejtet el!

- Stop! Ezt nem teheted! Éppen egyik nap magyarázta a tanárom, vagy hallottam valahol a szociológiai vagy az emberi jogok érvényesülésének kapcsán, hogy a szülői-gyermekei viszonyok az újabb törvények értelmében teljesen megváltoztak. Nem lehet csak úgy fenyegetni a gyerekeket, megverni, megszegényíteni. Ha tudni akarod, drága apukám, az a szülő, aki gyermekét testi fenytéssel illeti, éheztteti, mozgásában és szellemi fejlődésében korlátozza, fizikai és lelki szenvedést okoz neki és még mit tudom mit, hogy az minden törvény ellen cselekszik. Büntényt követ el. Ezt ne feledd! Vésd jól az agyadba!

- Tudom, tudom, hogy mi a szülők feladata. Nem kell, hogy te külön kioktass erre! Egyébként, édes fiam, ha egy kicsit méltóztatnál volna vagy méltóztatnál körülnézni és érdeklődni a valóságvilágban a mi nevelésünket illetően, és a te helyzetedet megvizsgálnád a családjukban, akkor azt hiszem, ha józanul és őszintén meg tudod ítélni a dolgokat, belátnád, hogy e téren nincs igazad, s nem vágnál olyan dolgokat a fejünkhöz, amelyek egyáltalán nem állják meg a helyüket. Azt is mondhatnám, hogy sértőek. Ha mai „komoly fiatalok”, velük együtt te is új világot akartok teremteni a saját elképzeléseitek alapján, ne feledkezzetek meg arról sem, hogy a játék szabályait föltétlen illik betartani, azaz be is kell tartani. Olyan társadalomra van szüksége az emberiségnek, amelynek minden tagja, fiatalok és gyerekek, felnőttek és tehetetlenek egyforma esélyekkel bírnak. Az összközösség által teremtett anyagi javakból tisztességesen jut mindenkinek. Ne legyenek az állampolgárok koldusokra és milliomosokra osztva. Tehát jól jegyezd meg: mi ilyen szülők vagyunk! Belőled is hasonló gondolkodású embert szeretnénk nevelni. És tudjuk a szülői kötelességünket is.

- Csak azért mondtam, hogy ne feledkezz meg róla, mert te és anya ezekről a számomra lényeges dolgokról szerettek megfeledezni.

- Most pedig elég a bölcsekedésből. Mars mosakodni, öltözködni, aztán reggelizni!

- Mi van reggelire?

- Ami általában lenni szokott.

- Megint! Unom már a megszokott kaját. Valami egzotikusát is készíthetne anya.

- Ezt vele tárgyalj meg!

- Meg is fogom, csak találkozhatnék vele.

- Tudod, hogy anyádnak sok a tennivalója. A munkahelyén is állandóan külön munkával bízzák meg. Azt hiszed, ő szívesen jár késő este haza?! Ahhoz, hogy neked is kényelmes és aránylag pazar életmódot biztosíthassunk, elő kell teremteni az anyagi föltételeket is. Azt pedig csak többletmunkával tudjuk megoldani. Legalább is mi, akik sem a csaláshoz, sem a lopáshoz s egyéb nem tisztességes pénzszerezéshez nem értünk, de nem is akarunk, mert nem fér össze erkölcsi felfogásunkkal! Én tudom, hogy néha tévedek. Hogy vannak nekem is hibáim, de az igazságot sohasem tagadom le. Különösen nem próbálom letagadni vagy másra kenni. Ezt ne feledd el, és tartsd mindig szem előtt, fiam! Nagyon szeretném, ha rendtartó,

becsületes és igazságszerető ember válna belőled, akire nemcsak a szülei nézhetnének fel büszkén, hanem mások, embertársai is. Ezért ehhez tartsd magad! A gondolkodás fontos dolog, de maradjunk mindig a realitásnál. Magatartásunk legyen mindig példaértékű, cselekedeteink pedig igaz emberhez méltóak!

- Ühm.

- Mi az, hogy ühm?

- Semmi, csak véletlenül böffent ki belőlem. Apa, melyik kocsival megyünk, a folkszival vagy az újjal? Igaz is, megjavíttattad a múltkori karambol után?

- Meg.

- Hogyan ülhetnél a volán mögé, mikor olyan részeg voltál, mint a gánica?! Csodálom, hogy a rendőrök nem kapcsoltak le útközben. Itthon aztán nekimentél a garázs falának.

- Ne locsogj annyit! Nekem is van mit mondanom. Tegnap vettem észre, hogy az új kocsi bal sárvédőjén egy eléggé csúnya karcolás látható. Nem tudod véletlenül, hogy mitől keletkezett? Két napja, hogy átmázolták.

- Furcsa, de én erről nem tudok.

- Pedig gyanús a dolog. Én tegnap egész nap nem voltam itthon. Az új kocsi is itthon volt a garázsban. Csak az volt feltűnő, hogy a kulcsokat nem a megszokott helyen találtam. Mi a véleményed? Hol próbáltad ki, hogy hogyan fut?

- Csak éppen hogy kijártam vele a garázból, és egy kiálló faág útban volt.

- Máskor ezt ne tedd, vagy vigyázz jobban!

A beszélgetés valószínűleg eltartott volna még hosszabb ideig, de megszólalt az előszobai csengő, s ezzel vége is lett az apa és a fia közti dialógusnak.

Délután már mindenről megfélekezve, boldogan száguldottak a közeli faluba, a nagypapa születésnapjára.

A tárgyalás

Jani ismét lógó orral ért haza az iskolából. Még enni sem volt kedve, pedig a hasát igencsak szerette. Rögtön bement a szobájába, s lefeküdt a díványra.

Hiába szólította anyja, hogy menjen ebédelni. Nem reagált a hívására.

- Mi van veled, fiam? Történt valami az iskolában? Vagy beteg vagy? - nyitotta rá az ajtót.

- Nem történt semmi különös - válaszolta halkán a fiú.

- Én pedig úgy látom, hogy nincs rendben a szénád. Nem szoktál így viselkedni. Letört vagy, mint ősszel a dércsípte falevél. Lógatod az orrod, mintha bántana valami.

- Hagyjál engem, anyukám! Nincs nekem semmi bajom! Egyszerűen nem vagyok éhes. Ez olyan nagy csoda. Fáradt vagyok csupán. Elég nehéz tornaóránk volt ma. Az készített ki.

Anyja nézte szomorúan, majd megszólalt:

- Szóval, nem akarsz elmondani, hogy mi történt az iskolában!?

- Mi történt volna? - tört ki a fiúból szinte ellenségesen. - Semmi az égvilágon! A szokásos. Te, anya, rémeseket látsz. Sokszor olyan dolgokkal jössz elő, hogy az ember megvadul tőle. Hagyd már ezeket a marhaságokat, és hidd el, amit az emberek mondanak! Nincs értelme az állandó gyanakvásnak.

- Nem gyanakvásról van szó, fiam, hanem csak szeretném tudni, hogy mit csináltál tegnap az iskolában - szólt rá a gyereke kissé szigorúbban, emeltebb hangon az anyja. Hangjából kiérződött a felindultság, az aggodás. Ezt persze a fia nem vette észre. - Szeretném, ha őszinte lennél hozzám, és elmondanád a dolgokat.

- Nincs mit elmondanom. És most már szeretnék igazán pihenni.

Az anya elhallgatott. Nézte a tizenhárom éves „felnőtt” fiát. Szeméből lassan elindultak a könnyecsek. Végigpörögtek az arcán. Észre sem vette. Égő fájdalom hasított a mellébe. Nehezen lélegzett. De azért megerősítette szívét, most már halkán, szelíden jegyezte meg:

- Azt hittem, Janika, hogy szeretsz engem. Hogy nem hazudsz nekem.

Sokáig néma csönd volt a szobában. Szinte hallani lehetett a lélegzésüket. Végül is a fiú szólalt meg:

- Szeretlek anyukám. Nagyon szeretlek. De...

- Mondd csak ki bátran, kisfiam, hogy mi bánt. Meglátod, sokkal könnyebb lesz.

A fiú ránézett, de aztán újra elhallgatott. Nem volt bátorsága beszélni.

- Sajnálom fiam, hogy nem vagy őszinte, és nem mondod el, hogy mit követtél el tegnap - suttogetta szinte fájdalmasan az anyja.

- Mit követtem el, mit követtem el. Semmit ..., azaz...

- Ma délelőtt kaptam egy levelet az iskola igazgatójától - húzott elő egy borítékot a köténye zsebéből édesanyja.

- Milyen levelet? És miért? - próbált csodálkozást színlelni a fiú.

- Furcsa dolgokat követhettél el, ha megidéznék bennünket.

Újra hosszú csönd.

Végül az anya széttárta a levéllapot, és olvasni kezdte:

„Tisztelt Szülők!

Iskolánk igazgatósága értesíti Önöket, hogy 1994. május 13-án délután két órára szíveskedjenek megjelenni az igazgatósági irodában. Hozzák magukkal János nevű gyermeküket is, aki ugyanis tegnap megverte Vörös Boján 7. c osztályos tanulót, akit kórházba kellett szállítani. Két fogát kiütötte, néhány pedig megmozdult.

Kérem Fehér Árpád urat, hogy a megbeszélésen föltétlen jelenjenek meg mind a hárman, különben az ügyet átadom a rendőrségnek.

Tisztelettel:

Kelt Szentmártonban, 1994. V. 12-én

*Kuczor Ágota
igazgatónő”*

- No, mit szólsz ehhez?

- Semmit.

- Mi az, hogy semmit? Nem verted meg Bojánt? Nem ütötte ki a fogát?

- De...

- Mi de?

- Ő kezdte.

- Mit kezdett ő?

- A csúfolódást. A verekedést.

- Tudod mit, fiam, most már itt az ideje, hogy tiszta vizet öntsünk a pohárba. A szégyentől nem merek az emberek elé menni. Az én fiam gyilkos. Istenem, hát miért büntetsz te engem? És én még azt hittem, hogy te rendes gyerek vagy. Tudsz tisztességesen viselkedni. Hát ezt tanultad tőlünk?

- Apám mindig azt mondja, hogy ne engedjek magamból bolondot csinálni.

- Az apád, az apád... - sóhajtott az asszony.

- Különben máskor sem tűröm el, hogy állandóan csúfoljanak!

- No, jó. Elég volt a feleselésből. Most ideülsz mellém, és szépen, sorjában elmondod az egész verekedési dolgot.

- Muszáj?

- Muszáj! Te magad is tudod, hogy ez a leghelyesebb megoldás.

- Jó, hát akkor essünk túl rajta - s a fiú elmondta édesanyjának, hogy miért kell másnap az igazgatóságon megjeleniük.

A következő nap délutánján pontosan tizenheten ültek az iskolaigazgató irodájában. Nyolc felnőtt és ugyanannyi gyerek, valamint az igazgatónő. Alig fértek el a kis helyiségben.

A megbeszélést vagy inkább büntárgyalást az igazgatónő kezdte.

- Kedves szülők és gyerekek! Szeretettel köszöntök mindenkit. Sajnos, az utóbbi években azt tapasztalom, hogy iskolánkban is kezd hódítani és terjedni a durvaság, az ellenségeskedés, a másság megvetése stb. Ennek következménye az is, hogy ma itt vagyunk. Szeretném, hogy a megbeszélésünk emberséges és igazságos legyen. Ezért megkérek mindenkit, hogy véleménye nyilvánításakor legyen őszinte, humánus, és csak az igazságnak megfelelő tényeket mondja. Iskolánk részéről jelen van Boján és Jani osztályfőnöke, két tanár és jómagam. Itt van a két gyerek, hogy hivatalosan mondjam: a sértett Boján és a vádlott Jani szüleikkel, valamint hat tanuló, akik állítólag jelen voltak az esetről. Mindenkit meghallgatunk. A különböző véleményeket mérlegre tesszük, és majd utána döntünk, hogy milyen büntetést szabunk ki a tettesekre. Célunk az elfogulatlan döntéshozatal és iskolánk jóhírének a megőrzése.

Először az osztályfőnököt kérem meg, hogy mondja el véleményét az esetről.

- Azzal kezdeném, hogy már három éve vagyok a jelenlegi 7. c osztályfőnöke, méghozzá felmenő jelleggel. A beavatottak tudják, hogy ez mit jelent. Ez elég alapot nyújt ahhoz, hogy véleményem reális legyen, mentes az elfogultságtól. Először Janiról szeretnék beszélni. A tanulásáról. Jó képességű gyerek, aki a tanítás menetében szorgalmasan figyel, szinte együtt gondolkodik és dolgozik a tanárral. Egy kicsit többet beszél, mint a többi gyerek, de ez nem elítélendő, mert általában mindig tudja, hogy hol a határ. A feladatok elvégzésénél rendszeres és pontos. Ritkán fordult elő, hogy házi feladat nélkül jött volna az iskolába. A viselkedéséről: barátságos, jó kedélyű, társait segítő, a közösségben alkalmazkodó, jól nevelt gyerek. Viszonya, magatartása az iskolai élettel szemben pozitív. Szerintem osztálytársai, de még iskolatársai is szeretik. Csodálkozom, hogy ilyen dologba keveredett. Röviden most csak ennyit.

- Köszönöm. Kérlek, hasonlóan értékeld Bojánt is.

- Természetes. Jóformán semmilyen negatív dolgot nem tudok mondani róla sem. Ha a tanulását kell értékelnem, akkor azt kell mondanom, hogy gyengébb Janinál. Néha előfordul, hogy valamilyen leckét nem tanul meg, vagy nem csinálja meg a házi feladatot. Tanulmányi eredménye a közepes és a jeles között áll. A magatartásáról azt kell megjegyezni, hogy általában elfogadható. Olyan, mint a legtöbb tanulóé. Nem szeretnék róla negatív dolgot mondani, de úgy veszem észre, hogy egy kissé magába zárkózott, nem őszinte. Pontosan nem tudom megfogalmazni. Így elnézést kérek a megjegyzésért, de más kifejezés hirtelen nem jut az eszembe a viselkedésével kapcsolatban. Egyébként tanulásban és magatartásban átlagos. Tehát elfogadható.

- Köszönöm, kolléganő. Ha fölmerül még valamilyen kérdés, akkor légy szíves az elmondottakat kiegészíteni. Most pedig megkérem a két jelen lévő tanár kollégát, hogy ők is szóljanak hozzá az üggyhez. Egyébként kedves szülők, az eseményről tud már az iskolán kívül az egész város vagy talán még a környék is. Ezért nem ismertettem előzőleg a két fiú közötti verekedést. Azt majd elmondják ők.

- Azt hiszem, nem kell bemutatkoznom. A 7. c-ben én tanítom a matematikát. Így hetente elég gyakran találkozom a tanulókkal. S mivel az én tantárgyam nem tartozik a kedveltek közé, sok megjegyzést hallok egyéb dolgokról is. Nagyjából egyetértek Jolán kolléganővel a két fiú tanulását és viselkedését illetően. Ha őszinte akarok lenni, akkor azt kell mondanom, hogy előttem is érthetetlen a dolog. Nem hittem volna el egyik tanulóval sem, hogy ezt megteszik. Azt szeretném még megjegyezni, ha Janit egy aktív, rámenős, őszinte fiúnak kell elfogadni, akkor vele szemben Boján magányos, félénk vagy legalább látszólag az, és egy kissé kiismerhetetlen.

- Persze, azért mondanak ilyent a fiamra, mert szegények vagyunk! - fakadt ki felháborodva Boján édesanyja.

- Kérem, Vörösné, ne szóljon közbe. Majd ön is elmondhatja a véleményét - figyelmeztette az igazgatónő.

- Én be is fejezném - szólt a matematikatanár -, ha lesz még kérdésük hozzám, akkor majd felelek.

- Rendben. Köszönöm. Most pedig hallgassuk meg Ágnes kolléganőt, a magyartanárt.

A kis szőke asszonyon nagyon látszott az izgalom. Úgy tűnt, képtelen lesz megszólalni. Félénken körülnézett, aztán összeszedte magát, és halk, de érthető hangon szólt. Mondatait meggondoltan ejtette ki. Hangja színe kellemes volt, s nem érződött rajta a lelkében dúló érzelmek remegése.

- Én nem sokat tudok mondani. Sok órám van. Annyi a dolgozatom, hogy sokszor még óra közben is a javításokon jár az eszem.

Amikor ezt kimondta, megdöbbenve nézett az igazgatónőre. Aztán nyugodtan folytatta:

- Jó fiú a Jani meg a Boján. Tanulásban Jani sokkal jobb, erősebb. Hamar felfog mindent. De Boján sem rossz. A verekedésről alig tudok valamit. El sem akarom hinni, hogy ez megtörténhetett. Mégis azt állítom, hogy a vétkeseket példásan meg kell büntetni.

- Köszönöm kolléganő a rövid, de velős összefoglalást. És most hallgassuk meg Janit, hogy ő mit mond, hogyan látja a dolgokat.

Most minden szem Janira szegeződött, aki magába roskadva ült apja és anyja között.

- Ne félj, fiam! - simogatta meg szeretettel anyja a fia arcát. - Mondj el mindent! Meglátod, nem lesz semmi baj.

A fiú édesanyja arcára nézett, erősen bele a szemébe, amelytől olyan hatalmas erőt érzett testében, lelkében, hogy bátran fölállt, és beszélni kezdett.

- Nem verekedtünk volna, ha Boján nem csúfolna. De ő állandóan, nap mint nap, amikor csak találkozunk, mindig csúfol.

- Hogyan csúfol és miért? - kérdezte az igazgatónő.

A fiú körülnézett, sóhajtott egy nagyot, aztán folytatta:

- Bármikor összetalálkozunk, mindig azt mondja nekem, hogy „te dagi, pocak, dundi” meg efféléket. „Lassan már akkora lesz a hájad, hogy beillesz hízódisznónak.” És ilyenkor gúnyosan röhög.

- Ez igaz, Boján? - kérdezte az igazgatónő.

- Hát... izé...

- Ne dadogj, hanem mondd meg az igazat!

Boján csak lehajtotta sunyin a fejét, de nem szólt.

- Hogyan kezdődött a verekedés? - szólt közbe az osztályfőnöknő.

- Boján ütött meg először.

- Persze, mert te lehülyéztél! Hülye lángos létrának vagy minek nevezte.

- Talán langalétának - mondta a magyartanár.

- Igen, igen, annak. Hülye langalétának. Nem tűrhettem el, hogy egy ilyen pocak hülyének nevezzen - kiabálta Boján.

- Ezért ütötted meg először? - kérdezte az igazgatónő. - De megkérlek, hogy mellőzd a durva és sértő kifejezéseket.

- Engem ne hülyézzen le senki. Még egy ilyen po... pók se!

- De te is kicsúfoltad Janit - elegyedett a beszédbe Jani apja. - Neked szabad, neki nem?!

- Szóval, úgy veszem észre, egyik sem jobb a deákné vásznánál. Kölcsönösen nem szeretitek egymást. Csúfoljátok egymást. S a megoldást erőösszeméréssel próbáljátok elintézni.

- Én nem bántottam volna Bojánt, ha ő nem üt pofon - hangoskodott most már Jani is.

- Én sem vágom pofon, ha nem nevez hangos létrának vagy mi a fenének - szájalt Boján.

- No, most már elég legyen! Fogjátok be a szátokat, s csak arra feleljetek, amit kérdeznek tőletek - mondta határozottan az igazgatónő. - Majd elfejtettem, itt vannak a tanulótársak is, akik jelen voltak a verekedésnél. Szóljanak ők is. Pityu.

- Én csak azt vettem észre, hogy Jani jobb kézzel behúz egyet Bojánnak. Utána nagy jajgatás. Mindenki összeszaladt. Bojánt ápolgatták, Janit pedig szidták, és mindennek elmondták.

- Kik és mit mondtak?

- Főleg egy-két lány. Hogy gyilkos, gazember, szemtelen meg erőszakos. Még azt is mondták, hogy az ilyen vad gyereknek nincs helye az iskolában. Valaki megjegyezte: „Az állatkertbe kell vinni, hogy ott mutogassák. Nem való közénk.” Meg hasonlókat.

- Lali.

- Én Bojánnal mentem ki a tornateremből. Amikor utolért bennünket Jani, akkor Boján rögtön rákezdte: „No, pocak, növeled kicsinyeidet. Azok is olyan dundik, dagadtak lesznek, mint te? Hasasak, dagadtak”, és közben gúnyosan nevetett. Még az ujjával is mutogatta, hogy poc..., poc...

- Szandra.

- Én Janit vádolom, mert büszke. Azt hiszi magáról, hogy neki mindent szabad, mert okos.

- Azt mondd el, Szandra, hogy mit láttál! Másra most nem vagyunk kíváncsiak.

- Akkor sincs Janinak igaza, bár Boján kezdte el a verekedést. És kiverni mások fogát? Még a szemét is kiüthette volna!

- Nem akartam kiütni a fogait. Csak éppen behúztam neki. Tudja meg, hogy kivel van dolga, kivel kezd ki máskor. S hogy hagyja abba az állandó csúfolódást - védekezett Jani.

- És a többiek. Jutka, Náda, Kriszti. Mit láttatok?

Szinte egyszerre hadarták.

- Mi nem hallottuk a csúfolódást, mert kissé távolabb voltunk. Azt azonban már láttuk, amikor Boján pofon vágta Janit. Ő pedig visszaütött.

- Szeretném, ha a két fiú szülei is hozzászólnának a dologhoz, bár ők nem láttak semmit a verekedésből, csak hallomásból vettek róla tudomást. Az is előfordulhat, hogy a forrásuk téves vagy elfogult. Az itt hallottakból már sokat megtudhattak. Azért arra kérem őket, hogy őszintén, valósághűen tegyék meg észrevételeiket. Vörösék közül ki fog beszélni? - kérdezte az igazgatónő.

- Én, én - jelentkezett rögtön Vörösné. - Nehezen hiszem el, hogy az én fiam csúfolódna és verekedne. Ezt eddig még nem tapasztaltam. Annak ellenére, hogy itt ennyi rosszat ráfogtak, ő egy szolid, tisztelettudó, nyugodt és az öregeket megbecsülő gyerek. Talán még a légynek sem

tudna ártani. Nem hiszem el, hogy ő kezdte volna a verekedést. Talán csak tréfából nyúlt Jani arcához. Az pedig félreértette, és rögtön megvadult.

- Kérem, asszonyom, lehetőleg udvarias módon és elfogultság nélkül szóljon.

- Nincs már sok mondanivalóm. A lényeget hallották. Azért, hogy valaki gazdag, még nem kell, hogy fenn hordja az orrát, és a szegényt lenézzé. Követelem, hogy Janit büntessék meg! Térítsék meg a mi költségeinket is! Különben a bíróságon találkozunk! - vörösödött bele Vörösné.

Férje megpróbálta fékezni, de hiába. Talán még most is beszélne, dühösködne, összehordva füt-fát, ha az iskola igazgatónője nem hallgattatja el.

- Fehéréktől ki óhajt mondani valamit.

Egymásra néztek, majd a férj emelkedett szólásra.

- Szerintem mind a két fiú hibás. Igaz, hogy Boján illetlen módon viselkedett Janival szemben, megfélekezve a jó ízlésről és az udvariasságról. Nem beszélve arról, hogy milyen csúnya dolog, nem emberhez méltó, ha valakinek a testi fogatékosságát kigúnyoljuk. Mert Jani kövérségét annak is lehet nevezni. Ilyen dolgokra az emberek nagyon érzékenyek. Ezért nem csodálom, hogy ő így reagált, bár magam elítélem az erőszakot. Mi megpróbáljuk, feleségemmel, úgy nevelni a fiunkat, hogy legyen figyelmes, előzékeny, igazságos és emberséges mások iránt. Azt hiszem, ezt még ellenségeim is elismerik. Meglep a dolog, hogy ez a verekedés megtörtént. Az is igaz, hogy többször mondtam Janinak, hogy ne hagyja magát, ha mások rosszat akarnak neki tenni. Talán még hozzá kellett volna tennem, hogy gyengédebben üssön, ha már meg kell tennie. Ugyanis Jani karatézik, és boxgyakorlatokra is jár. Így nem csoda, hogy kissé komolyabb lett az ütése, amit a harag és a felindultság is irányított, erősített. Én, de tudom, feleségem is, sajnáljuk, hogy ez a verekedés megtörtént. Főleg azt, hogy ez Bojánnak két fogába került. De ebben ő maga is vétkes, hiszen ő idézte elő a helyzetet. Ennek ellenére mi hajlandók vagyunk Vörösek anyagi kárának a felét számlák ellenében megtéríteni. S ezzel borítsunk fátylat az egészre.

Vörösné is szólásra nyitotta a száját, de férje úgy ránézett, hogy elcsendesedett.

Rövid hallgatás után az iskola igazgatónője szólalt meg:

- Meghallgatva mindenkit, mérlegelve az elmondottakat, s belőlük kiszűrve a valóságot, azt állapítom meg, hogy mindkét fiú hibás, mert sok olyan dologról megfélekeztek, amelyek közösségi életünkben rendszeresen jelen vannak, mindennapjaink összetevői. Az önzés, a brutalitás, az erőszak és a mások meg nem becsülésének és értékelésének a hiánya sok ellentétet okoz egyéni és társadalmi gyakorlatunkban. Az iskola és a szülők feladata az, hogy ezeket a súrlódásokat lehetőleg kizárjuk, vagy legalábbis enyhítsük. Jelen esetünkben, szerencsére, nem történt súlyos baleset a két fiú börzönködése és butasága miatt. Merem hinni, hogy a szülők józan belátása és nevelése eredményezni fogja azt, hogy Boján és Jani ezután rendesen fog viselkedni, és a két család is emberhez méltóan viszonyul egymáshoz. Én mindegyik gyereket igazgatói megrovásban részesítem. Kívánom, hogy az ellentétek a gyerekek és a szüleik között elcsituljanak, s a jövőben barátként kezeljék egymást. Köszönöm mindenkinek a közreműködést. További békés és szeretetben gazdag életformát kívánok mindnyájuknak!

Hát, kérem, így ért véget a Vörös Boján és Fehér János hetedikes tanulók közötti összetűzés tárgyalása. Lehet, hogy a döntéssel és a kiszabott büntetéssel nem mindenki ért egyet. Ezen el lehet gondolkodni...

A féltékenység férge

Péter aznap éjjel rosszul aludt. Hánykolódott, forgott ágyában. Többször is fölébredt. Alvás közben álmodott. Egy mély, száraz kútban volt, ahonnan sehogysem tudott kimászni. Többször is megpróbálta a kijutást, de erőlködése kárba veszett. Hasztalan kiabált, senki sem hallotta meg. Aztán nagy csodálkozására víz kezdett szivárogni különböző forrásokból, amely egyre magasabbra nőtt a sötét üregben. Kétségbeesett. Megborzongott a gondolattól, hogy mi vár rá. Úszni ugyan tudott, de mit használ ez a jéghideg vízben..., és meddig bírja magát fenntartani a színen. Hiába kapaszkodott a sima falba, ujjai lecsúsztak róla. Kiabálni kezdett: - Segítség! Segítség! Elmerülök! - A víz egyre magasabbra emelkedett, s már a szájaig ért. Úgy érezte, pillanatokon belül megfullad. Újra kinyitotta a száját, hogy segítséget hívjon..., majd hirtelen magához tért. Kapkodva szedte a levegőt. Erősen kiizzadt. Végül megértette, hogy csak álmodott. Kissé megnyugodott, de reggelig már nem tudott újra elaludni.

- Mi történt veled, hogy ilyen korán fölkelteél? - szólt rá az anyja.

- Nagyon rosszul aludtam az éjjel. Borzasztó álmom volt.

- Mondd el!

- Egy mély kútban voltam, amelyben egyre nőtt a víz, s már azt hittem, megfulladok, amikor hirtelen fölébredtem.

- Rossz jel, fiam, rossz jel! - sopánkodott édesanyja. - Vigyázz magadra nagyon! Úgy féltetek. Tudod, hogy te vagy nekem az egyedüli támaszom.

- Ugyan. Csak álom volt. Én pedig nem hiszek az álmokban.

- Jaj, fiam, ne kísértsd az Istent! Még megbüntethet. Ma is találkozol azzal a lánnyal? - váltott témát hirtelen.

- Ha minden sikerül, akkor igen. Talán baj? Különben is, annak a lánynak van neve.

Az anyja nem szólt többet. Elkészítette a reggelit, amíg fia megborotválkozott, megmosakodott és felöltözött. Rántott leves és gombuca volt. A levesbe két egész tojást belefőzött, míg a gombucára tejfölös pirított hagymát tett. Így szerette Péter ezt a különleges falusi ételt. Még pirospaprikát is szórt a tetejére.

- Így embörös - szokta mondogatni még az apja is. Pedig hát ő csak tudta, hiszen örök életében napszámos kosztón élt.

Gondtalanul füttyörészett, amikor előtolta mopedjét a garázból. Tavasz volt. A növények levelén reggel ezüstösen gyöngyözött a harmat. Olyan friss és jó szagú volt a levegő, hogy szinte harapni lehetett. Az aranyeső már gazdag pompájában ringatta aprószirmos sárga virágait. A liliomfa bokros ágain vastagra duzzadtak a kipattanni vágyó rügyek. Bennük rejtőztek a lilaruhájú sziromlevelek. A zöldellő fű között mint csöppnyi harangok hintáztak a hóvirágok és tűzikék bóbítás fejei. A napos oldalon, a lakóház melletti járda szélén illatozott a korai ibolya. Mellette tarkállott a többszínű kankalin. Péter élvezettel figyelte a természet ébredését, a kikelet új életet biztosító jeleit.

Aztán elrobgott.

Később már a munkahelyén várta az aznapi munkabeosztást. Villanyszerelő volt.

Ma Petesházára mentek. A faluotthonban át kell nézni a villanyvezetékét. Többször rövidzárlat keletkezik - szólt hozzájuk a munkavezetőjük. - Vigyetek magatokkal huzalokat, kapcsolókat és konnektorokat is! Lehet, hogy többet ki kell majd cserélni.

Az egész nap szorgos munkával telt el. Munka közben viccelődtek, heccelődtek. Ugratták egymást. Főleg Péter volt az élcelődés célpontja. Tudták, hogy újabban Szandinak csapja a szelet. Ez elég okot szolgáltatott szórakozásuk témájához.

- Te, Peti, túljutottál-e már a kezdeti nehézségeken? - faggatta Füles, akinek egyébként Lajos volt a tisztességes keresztnéve. A Füles ragadványnevet szétálló, nagy fülei miatt ragasztották rá társai. De az egész környéken így ismerték: a Füles. - Tudod, amikor én ilyen zöldfülű voltam, mint te, nekem sem ment legjobban az elején.

- Neked először be kellett iratkoznod a „Naca-iskolába”, hogy megtanuld a szerelem mester-ségét - vágott közbe vigyorogva Boka, aki azt képzelte magáról, hogy ebben a dologban ő a legtapasztaltabb.

- Hagyd el a bőföggést, öreg szőrszálhasogató! Ha a rossz nyelvek nem hazudnak, akkor nem az én csupasz fenekem szánkázott a szénapadláson - vágott vissza amaz. - Azt csak az iri-gyeim fogták rám, akik csak a szájuk szélét nyalogathatták, amikor én az édenkert gyönyöreit élvezhettem.

- Gondolom, milyen mennyei érzés lehetett, ahogy gatyá nélkül, meztelen seggel csúszkáltál a törekes lejtőn.

- Jó lesz, ha jobban odafigyelsz a munkádra! Itt egy zöld huzalszál hiányzik, s a főnök úgy a fenekedbe rúg, hogy az eget majd bőgőnek látod - figyelmeztette társát Pifu. - És ti többiek is, fejezzétek be a csevegést! Hamarosán kajálunk, akkor majd jártathatjátok a szátokat.

- Igazad van. De kitől tanulja meg a szeretkezés csínját-bínját, ha nem a mesterektől?! - szólt újra Boka.

- Húha! Te vagy talán az a nagymester? A falu bikája? - kuncogott Pifu.

Elhallgattak.

Péter is hallgatott. Nem akarta társait megbántani azzal, hogy rájuk pirítson. Hadd élcelődjek, ha úgy tetszik nekik. Ő egyébként is azt teszi, amit akar. Szerelmes és boldog örömmel gondolt a lányra. Fölidézte fiatalos és vonzó alakját. Láttá a szőke haját, csábítóan csillogó kékes szemét. Pirosposzgás arcát, kíváncsú ajkát. Ennek mámorító-zamatos ízét már megismerte. Szinte leszédült a létráról, amikor gondolatban levetkőztette a lányt...

- Vigyázz, Peti! Még kitöröd a nyakad! - kiáltott Füles, megkapva a billenő létrát.

- Mi az Isten lelt! Csak nem lumpoltál az éjjel? Vagy a szerelemtől rúgtál be?

- Rosszul és alig aludtam valamit az éjjel.

- Ja, a szerelmesek így járnak. Csak azt nem értem, mi a fenét eszel azon a lányon? Még a teste úgy ahogy, de a viselkedése...

- Mért, mi baja van annak a lánynak? Rendesebb, mint a többiek - mondta sértődötten a fiú.

- Veled lehet, hogy rendes, de másokkal nem tudom, hogy az-e - mosolygott titokzatosan amaz.

- Talán hallottál valamit?

- Annyi mindent hall az ember, de ki tudja, hogy mi igaz és mi nem belőle. Annyi biztos, hogy Szandi nekem is gyanús.

- Gyanús. Neked is. Persze, mert nem feküdt le veled az első próbálkozásodkor.

- Nem egészen így gondoltam. De ha téged valóban érdekel az a lány, akkor jobban nézz a körmére. Igaz, azt tartja a szolás, hogy a szerelem vak, te azért csak próbálj meg józan lenni.

- Úgy beszélsz, mintha biztosan tudnál valamit. - Most már látszott a fiún, hogy kezd ideges lenni. - Ha Istent ismersz, mondd meg, mit tudsz róla - kérte Péter.

- Nem tudok semmit. És hagyj engem békén! - fordult el Pifu. - Különben is itt az ideje, hogy munkához lássunk. Egy óra múlva itt lesz a főnök, s nem szívesen vágnám zsebre a megjegyzéseit.

- Azt mi sem - szóltak szinte egyszerre mindannyian.

A munka befejeztéig most már alig-alig szóltak egymáshoz. Péter úgy hallgatott, mintha kivágták volna a nyelvét. Rosszul érezte magát. Maga sem tudta ennek okát. Állandóan a lányra gondolt. Meg Pifu megjegyzéseire. - Valaminek kell lennie a lány körül. „Nem zörög a haraszt, ha nem fújja a szél” - tartja az ismert szolás. - Lehet, hogy mással is találkozik? Miért ne, hiszen még nem házasok. A falu szája pedig mindent felnagyít, eltúloz. Háttha mégis igaz? Hogyan tudhatná ezt meg? Csak nem leskelődhet a lány után, mint egy kém. Ezt nem tudná megtenni.

- De magadba szálltál, Peti - szólt hozzá a főnöke.

Ránézett hosszasan, aztán elfordult, és dolgozott tovább, némán. - Jó lenne azért megtudni az igazat - folytatta a töprengést. - Mit is mondott Szandi, hogy szombaton nem ér rá? Fontos dolga lesz. Azt viszont nem mondta meg, hogy mi, pedig emlékszik rá, hogy megkérdezte tőle. Mi lenne, ha titokban meglesné a lányt? Nem, ezt nem teheti meg. És ha mégis megtenné? Kinek árt vele? Senkinek. De mégis...

- Fiúk, mára elég lesz a munkából - riasztotta föl álmodozásából a főnök hangja. - Holnap is lesz nap, majd folytatjuk. Látom, szépen halad a munka, ezért meghívlak benneteket egy italra. Elfogadjátok?

- El - hangzott egyöntetűen.

Nem telt el talán negyed óra sem, s már mindannyian a közeli büfében iszogatták sörüket.

Péter egész héten azon töprengett, hogy mitévő legyen. Meglesse-e szombaton Szandrát, hogy miért nem ér rá, vagy sem? Az igen és a nem között nehezen tudott dönten. Sem aludni, sem enni nem tudott már.

Hiába faggatta anyja. De még társai kérdezgetései elől is kitért. Arca megnyúlt. Lesoványodott a pár nap alatt. Hihetetlen, hogy így járjon valaki egy lány miatt. Valóban szenvedett. Lelki betegség gyötörte. Erről azonban senkinek sem akart beszélni.

- Meg fogom lesni! - döntötte el végre szombaton délután. - Nem parancsol nekem senki. Azt teszek, amit akarok. Különben bele fogok örülni. Legalább tisztán látok majd. Az sem érdekel, ha megcsal. Akkor aztán vége lesz mindennek. Nem engedi magát felszarvazni! Állj meg, Péter! Ne lovald bele magad! Rémeket látsz, és az ördögöt fested a falra. Lehet, hogy fontos dolog miatt nem tud veled találkozni. Te meg előre elítéled csak azért, mert egy alkalommal nem lehetsz vele, mert nemet mondott. Igaz. Előre bíraskodom, vádoló, pedig semmit sem tudok. Ez nem szép tőled, Péter. Te nem ilyen ember vagy. Téged nem így neveltek szüleid. Szégyelld magad!... De miért nem mondta meg, hogy miért nem találkozhat velem?! Ennyit elvárhatok tőle. Pláne ennyi hónap után. Nemsokára talán már megtartjuk az esküvőt is. Minek akkor ez a titkolózás...

Mint a tolvaj, úgy lopakodott Szandraék háza felé. Egész testében remegett az izgalomtól. Bűntudat, félelem és tudnivágyás kavargott belsejében. Ilyent eddig még nem élt át. Állandóan figyelt, mint az üzőtt vad. Minden kis zörejre, hangra megállt. - Fordulj meg, és menj haza, míg nem késő! - hallotta lelkiismerete hangját. - Nem, csak azért sem. Ha már egyszer rászántam magam erre a nem éppen tiszta megoldásra, végig is csinálom.

A lány háza előtt puspángbokrok voltak, elől a kiskertben. Ezek olyan magasak voltak, hogy elrejtőzhetett mögöttük, vagyis védelmük alatt odalopózkodhatott a konyhaablak alá. Éppen az ablak előtt egy ciprusfa állt. Talán díszként vagy szélfogónak. Ez szépen eltakarta a leskelődőt. A konyhában égett a lámpa. Elégé ritka szövésű volt a függöny, így jól beláthatott. Úgy találta, senki sincs a helyiségben. Aztán nyílt az ajtó, és belépett Szandra anyja. Mankó segítségével bicegett a kredencig. Kinyitotta az egyik alsó ajtaját. Keresgélt benne. Végül is egy kisebb zsákfélét vett elő. Jobb kezével benyúlt, kifordította, majd kirázta, aztán visszafordította. S mint aki jól végezte a dolgát, kibicegett. Menet közben mintha ezt dörmögte volna: „Ebbe belerakhatja a dolgokat.” Az ajtó becsukódott. Már éppen abba akarta hagyni a leskelődést, amikor újra megjelent a lány anyja. Követte a lány. Igen furcsán volt öltözve. Vastag tréningnadrág volt rajta. Felső testét valamilyen bunda takarta. Talán még az édesapjáé volt. Fején kötött kendő.

A fiú megdöbbenve nézte. Így még sosem látta. - Mi a fenének öltözött ilyen göncbe. Ma nincs maskuranap. Hová készül? - próbálta megoldani a rejtélyt, majd hirtelen fölfigyelt...

- Jól vigyázz, lányom, hogy merre mentek! Nem szeretném, ha valaki meglátna benneteket. Tudod, milyen éles a falu nyelve. S ha Péter fülébe jut valami - nem fejezhette be, mert a lány szólt:

- Édesanyám, azt hiszem, rosszul tettem, hogy Péternek nem mondtam meg, hogy ma este mért nem tudok vele találkozni. Úgy vettem észre, mintha megsértődött volna egy kicsit.

- Monddd, kislányom, hogy is állsz te azzal a fiúval? Valóban komoly köztetek a kapcsolat?

- Én úgy érzem, hogy igen. Most mégis bánt, hogy elhallgattam előle a mai estét.

- Majd megmondod neki az első találkozásakor. Ha értelmes fiú, és szeret, akkor megérti, és nem haragszik meg. Különben sem teszel semmi rosszat azzal, ha egy szerencsétlen beteg emberen segítesz. Igaz az is, hogy a Rücsköst mindenki utálja a faluban. Jóformán senki sem nyitja rá az ajtót hetekig. Ha ti ketten, a barátnőddel, Ilussal nem mosnátok rá, s nem vinnétek neki ételt, már rég elpatkolt volna. Azt ugyan nem egészen értem, hogy ezt mért teszitek ilyen titokzatosan, de hát ti tudjátok. Egyet viszont én is tudok öreg fejemmel, hogy a titkolózásokat, a titokban történt cselekedeteket, még ha a legjobb szándékkal is történnek, a falu népe kiforgatja, mert mindig rosszat sejt bennük. Ezért terjengenek a rosszindulatú és valótlan pletykák is. Nem szeretném, ha rólad is rosszat és pláne hazugságokat terjesztenének csak azért, mert nem tudják az igazat.

- Ne félj, anyám! Nem lesz semmi baj. Csak Péter ne tudja meg a mai estét. Holnap mindent bevallok neki.

- Jól van. Az Isten segítsen az utadon! - csókolta meg a lányát. - Vigyázzatok nagyon, ahogy mentek!

Péter az utolsó szavakat már szinte alig hallotta. Nagyon szégyellte magát azért, hogy meggyanúsította a lány becsületességét, s hogy tisztességes viselkedésében kételkedett. Leforrázott kutyaként kullogott haza.

A magány ürme

Amikor benyitottam a régi faház agyagos verandájáról a sötét gangba, az üveges konyhaajtót kitárva találtam. A régi, rakott tűzhely előtt egy kopott fásládán kuporgott az öreg ember. Száraz kukoricatusát meg fakérget rakott a hamvadó parázsra remegő kezekkel enyhe füst szállingózása közben. Savószerű szemeit rám vetette, de egyébként nem mozdult.

- Jó napot, Pali bátyám! - köszöntem barátságosan. - Megismer még?

- Adjon Isten jó napot, kedves tanár úr! Hogyne ismerném meg! De hát, hogy kerül maga ide, ahol még a madár sem jár? - szólt fanyar mosollyal. Majd feltápáskodott, és örömmel ragadta meg mindkét kezével a feléje nyújtott tenyeremet. Nem zavart, hogy az övéi kormosak. - Kerüljön csak beljebb! Igaz, hogy nálam nagy a rendetlenség, de hát a magamfajta öregember nem tudja tisztességgel elvégezni az asszonyi munkát - restelkedett kissé. - Ide üljön, erre a masszív székre! Ezt még bizony az öregapám csinálta. Megbírná még az elefántot is. Biz a mai bútorok...

- Hogy van? Mint él? - vágtam el a szavát. Tudtam, hogy szeret mondanivalójában elkalandozni a múlt emlékeiben. Engem viszont a jelenének gondjai érdekeltek.

- Hogyan élek? Mint a remete az őserdőben. Igaz ugyan, hogy öreg ember nem vén ember még, de egyre kopik, romlik, s így aztán mindig nehezebb, nyugösebb lesz az élete. Pláne így egyedül maradva.

Nagyot sóhajtott, majd elhallgatott.

- No, mi a baj, hogy egyszerre úgy belészorult a szó, mint a fába a szű?!

- Hagyja csak tanár úr! Nem bírom az egyedüllétet, a magányt. Még a reumám is jobban hasogat, hogy magam vagyok.

- Hát a gyerekek... - próbáltam...

- A gyerekek! Azokat csak világra hozza az ember, de nincs belőlük semmi haszon. Legalább nekem nincs.

- Pedig, ha jól tudom, magának négy gyermeke él. Két fia és két lánya.

- Mi haszna, ha egyik sem törődik velem.

- Hogyhogy?

- A legidősebb fiam, a Jenőke, akire mindig büszke voltam, mert tisztára rám ütött, valahol Ausztriában él. Magam sem tudom hol, melyik városban. Jól mehet a sora, mert évek óta nem volt itthon. Vagy ki tudja. Beszéli a faluban, hogy megházasodott. Valami osztrák lányt vagy asszonyt vett el, s vannak gyerekei is. Kettő vagy talán három. Egyszer küldött, három éve, ötezer shillinget karácsonyra. Azóta sem tudok róla.

- És a Katica?

Ja, a Katica. Az Németországban van. Egy gyárban dolgozik, ha még dolgozik. Néha küld egy-egy nyúlfarknyi levelet:

„Kedves iédősapám, ién hálo Istennek egisségös vagyok. Juól érzöm magamat, amit magának is teljes szivemből kívánok. Ha maj lessz több idüm és ráérünk, akko majd ecce hazalátogatunk. Mast többet nem irok. Szivből csókulla Katica”

- Ennyi, semmi több. Azt sem tudom, férjhez ment-e, vannak-e unokáim. Pedig de jó lenne őket látni!

Nem tudtam mit mondani az öregnek, ezért tovább kérdeztem. Vigasztalni őt úgy sem érdemes, lehet.

- És a Győző, a legkisebb?

- Hagyja csak azt is! Belőle nagy úr lett. Mariborban él, bár azt is hallottam, hogy újabban elköltöztek Ljubljánába. Direktor. Stájer vagy szlovén felesége van, aki ki nem állhatja a magyarokat. Így a férjének is megtiltotta, hogy hazajöhessen. Kár, mert igen jó gyerek volt a Győzőke. Szegény megboldogult feleségem kedvence. Csak egy kicsit gyenge a természete. Anyámasszony katonája.

- Vannak gyerekeik?

- Persze. Négy. Voltak is itthon a nyáron, amikor az asszony a kórházban feküdt. A fiam titokban elhozta őket. Meglátogattak. De jól is érezték magukat - én magam is -, bár beszélni nem tudtam velük. Nem tudnak azok magyarul! Csak szlovénül meg osztrákul. Pedig de jól élvezték a tiszta falusi levegőt. Kergették a madarakat. Megbámulták a fecskéket az istállóban. Tologatták a talicskát. Még az ekelovat is előszedték a pajtából. Kézzel-lábbal kellett magyaráznom, hogy mire valók. Kószáltak a fenyvesben mókusok után szaladgálva. De különösen a hideg aludttejet szűrészeltették házi kenyérrel, amit Mariska lányom sütött nekik. Boldog voltam. Szinte velem is madarat lehetett volna fogatni, ahogy a mondás tartja. Nem fájt akkor se a testem, se a lelkem! Csakhogy pár napig maradhattak. A fiam így is mindennap elutazott Mariborba a kórházba, hogy baj ne legyen a kis kiruccanásból.

Hallgattunk.

- A legjobban szegény Mariskám fizetett rá - folytatta.

- Miért?

- Igaz, itt lakik a szomszédban, az új házban, de nem jöhet át hozzám, mert a részeges ura nem engedi. Erős alkoholista. Sokszor megveri szegénykémet, és üldözi a gyerekeket is, s nem engedi, hogy meglátogassák öregapjukat. Azt hajtogatja mindig, hogy fölösleges az asszony és a gyerekek esztét szónom haszontalan dolgokkal, mert hogy ellene hergelem őket. Pedig higgye el, tanár úr, nem beszélek én a vóm ellen, bár nem tetszik, hogy az alkohol teljesen elvette a józan esztét. Így hát csak lopva járhat haza szegény lányom, amikor a férje részegen döglük az ágyban. Bocsásson meg, hogy így mondom, de sokszor olyan állapotban van, mint a disznó a pocsolában. Ilyenkor takarít egy kicsit a lányom, hogy a kosz ne egyen meg.

Erre nem tudtam mit mondani az öregnek.

- Látja, ilyen az én életem. Fonnyad, sorvad a magányban. Magamra maradtam, mint a megvénhedt, kiszáradt nyárfa, amelynek valamikori gazdag ágai lassan elhullajtják leveleiket, s az idő kegyetlenül őrlő vasfoga könyörtelenül felaprózza. Fájdalmas öregségbe, kínos magányba kényszerültem. Keserű, aszott, örömtelen és magányos farkas lettem, aki csak akkor vidámul föl néha-néha, amikor az ablakból vagy az udvarról meglesheti, hogy unokái kacagva, boldogan rohannak társaikkal az iskolából, vagy sietnek a játszótérre labdát rúgni.

Ők még nem érzik azt az elhagyatottságot, ürességet és szomorúságot, amit a mai korszerű életforma létrehozott a legtöbb családban.

Tragikus anyasors

- Látod, Józsi, ilyen az én sorsom, életem. Nem szívesen panaszkodom, de ha már így együtt vagyunk, jól esik valakinek elmondani a bánatomat - sóhajtott szomorúan Juli néni. - Te tudod, hogy én mindent megtettem a gyerekért. Amikor még az öregem élt, hányszor veszekedtünk, mert én mindig Pistát pártoltam, ő pedig csak azt hajtogatta egyre makacsul, hogy nem szabad elkényeztetni a gyereket. Szigorúan kell fogni, mert öregségünkre háládatlan lesz. Nem becsül meg bennünket. Persze én nem engedtem neki!

Csökönnyösen ragaszkodtam ahhoz, hogy az én fiamnak lehetőleg mindene meglegyen az akkori viszonyokat figyelembe véve, hogy semmiben se szenvedjen hiányt. Mutassa meg, hogy egyedüli gyerek, gazdag is, aki többet megengedhet magának másoknál, főleg a több gyerekes, szegényebb szülők gyermekeinél. Lopva adtam neki a dugi pénzemet, amikor már serdülő legényecske lett, hogy udvarolhasson a lányoknak. Legyen gavallér, ha meg kell mutatni, hogy ki a legény a gáton. Nem sajnáltam tőle sem a fáradságot, sem az időt, sem az anyagiakat - bár akkor nem úgy volt, mint manapság -, valamikor nagyon meg kellett becsülni a nehezen összekuporgatott pénzt. De én mindent megadtam neki, hogy jól érezze magát, boldog és gondtalan élete legyen!

Hallgattam.

- És most ez a hála - csöndesedett el egyszerre nagyot sóhajtván az asszony. - Kutyába sem vesz! Mintha nem is én hoztam volna a világra. Mintha nem én remegtem volna ágyacskája mellett éjszakákon át virrasztva, amikor beteg volt, imádkozva a jó Istenhez, hogy tartsa meg egészségben, hiszen annyira szerettem - majomimádattal -, hogy az életemet is érte adtam volna. Érte, csakhogy jól érezze magát. Láttam pufók arcának lázrózsáit, boldog mosolygását, barna szemeinek tüzes csillogását, kicsi kezecskéinek ölelésre kapkodó gesztikulálását.

Kapkodva folytatta, mintha kergetné valaki vagy félne.

- Hogy mi rontotta meg, nem tudom. Csak azt tapasztalom már évek óta, hogy számára szinte idegen lettem, egy közömbös ember a sok közül, akin keresztülnéz. Nem tisztel. Nem szeret. Teljesen idegen. Pedig én még most is szeretem, nagyon szeretem - érzékenyült el újra szegény asszony, s már észrevettem, hogy elfátyolosodott szemében megjelentek a bánat könnycseppjei. Elfordult tőlem.

Hallgattunk ismét egy darabig, majd végül is én kérdeztem:

- S az unokák? A három gyerek, a két lány és a fiú?

- Hagyd el! Őket is elidegenítette tőlem. Hidegek és érzéktelenek lettek irányomban. Legalább is így mutatják. Még szóba állnak velem néha, meg is kérdik, hogy vagyok, de ez nem az igazi család, amelyben szeretik és megbecsülik egymást. Sokszor olyan bánatos vagyok, és egyedül érzem magam, hogy legszívesebben meghalnék. Lehet, hogy ennek örülnének is!

- Ezt én mégsem mondanám - próbáltam a józan eszére hatni, megnyugtadni, de éreztem, hogy nagyon elfajultak már az anya és a fia közötti dolgok, ha ilyen kijelentéseket tesz, így fogalmazza meg a közöttük kialakult áldatlan vagy inkább embertelen viszonyt. - Még jóra fordulhat minden.

Szinte suttogva rebesgette:

- Égő fájdalmaimat, kízó gyötrelmeimet bánatbástyám mögé rejtem. De hát elevenen nem bújhatok a föld alá! A falusiaktól is szégyellem, hogy így van, így kell élnem. Hidd el, nem tehetek róla, hogy a fiamnak már nem kellek! Lehet, hogy ennek magam is okozója vagyok vagy voltam. Sokszor megpróbáltam neki magyarázni, talán fölöslegesen is, de hát ilyenek az édesanyák. Úgy gondolják, hogy ők többet megengedhetnek maguknak, hiszen az ő mellük táplálta édes tejjel gyermeküket.

Meg aztán van megbocsátás is. Nem igaz?! Hány családban van, hogy gyakran összeesendül a kés meg a villa, összevesznek, de azért a család békéjét megpróbálják rendezni. Nálunk ez szöba sem jöhet többé, úgy látszik. Itt diktatúra van. Érted? Önkényes parancsolás. Rideg, szívtelen és embertelen magatartás, s ezt a kökemény viszonyt már nem döntheti le még a legalázatosabb anyai szív önzetlen és odaadó végtelen türelme és szeretete sem.

Attól tartottam, ismét elpityeredik, de nem.

- S ez fáj nekem a legjobban. Ez okozza a legnagyobb bánatomat. A sok álmatlan éjszakát, a nyugtalan és zavaros gondolatokat, hogy szinte már úgy érzem, hogy nem vagyok normális. Sehol sem találom a helyemet.

Nem tudtam, mit feleljek.

- Nézd, Józsi, te is milyen boldog és békés családi életet élsz. Tudom én azt. Ne is mondd! És ne hidd, hogy irigylem tőled! Még az is jólesik, amikor látom, hogy milyen boldogan játszol az unokáiddal, és ők is mennyire szeretnek téged. Rajonganak érted. Én sem vágyom gazdagságra, elérhetetlen dolgokra, csak egy kis örömrre, megértésre és szeretetre, igaz emberi hangra és melegségre! Ehhez talán jogom lenne. Nem gondolod?

Zavarban voltam, s csak hümmögtem valamit.

- Hogy miért büntet engem a jó Isten!

- Talán majd megváltozik - próbáltam vigasztalni Juli nénit, valahogy megnyugtatni szegényt. De a szavamba vágott:

- Ugyan. Ez már így lesz a síromig. Egyedül kell megküzdenem az életemet, szeretet és megértés nélkül, kegyetlen magányban.

Rövid csönd után:

- De látod, most egy kicsit könnyebb a lelkem, hogy enyhítettem rajta panaszommal. Ne haragudj rám ezért, a vénasszony fecsegéséért!

Nem tudtam, mit mondjak neki erre. Némán néztük egymást egy darabig, majd elváltunk szó nélkül, s mindketten mentünk mélyen elgondolkodva a magunk rögs útján, életmódján...

Amikor a nyelvhíány is fáj...

Éppen hogy csak befejeztem a reggelimet. A szegény, diétás kosztot. Fél zsömle, egy kockasajt, és orosztea édeskével, citromlével. Elővettem a már általam többször is olvasott Jókai-regényt, Az új földesurat, hogy valahogy elússem az unalmas időt, hiszen hetek óta csak a lakáshoz, szobához, vagyis inkább az ágyhoz vagyok kényszerítve. Érdekes, hogy amikor beteg vagyok, főleg könnyű, romantikus könyveket olvasok a legszívesebben. Persze, élvezettel falom a fantasztikus-tudományos írásokat is, bár ezek kissé idegesítenek, feszültté teszik idegeimet, fölízgatnak, és sokszor nyugtalanítanak. A környezetem szerint ez kihat egészségi állapotom javulására is. Ezt én nem hiszem, de előfordulhat. Az orvosaim szerint sem. Mondom, már éppen az ágyban voltam, kezemben az olvasnivalóval, amikor megszólalt a lakáscsengő, majd hallottam, hogy feleségen kisiet ajtót nyitni, s előretessékeli a szerénykedő Rozika nénit.

- Nem kell levetnie a cipőjét - figyelmeztette. - Nálunk ez nem szokás.
- De én akkor is levetem. Most mostam lábat, s tiszta zoknit is húztam a lábamra.
- Menjen csak be nyugodtan. A férjem ébren van, elbeszélget magával. Úgyis ritkán van látogatója.
- De nem zavarom? Nem szeretnék kellemetlenkedni.
- Csak menjen be a szobába - biztatta az öregasszonyt.

Benyitottak. A feleségem széket tett neki, s magunkra hagyott.

- Jó napot, tanár úr! - köszönt. - Szeretnék önnel beszélgetni, ha meghallgatna!
- Tessék, Rozika néni.
- De nem tudom, hogyan kezdjem el. Egy kicsit kellemetlen, s talán magát is fölízgatom most, hogy beteg.

Érdekes, hogy bizonyos esetekben az emberek mennyire feszélyezettek, gátlásosak, félénkek. Úgy viselkednek, mintha bűnözők lennének, s lelküket olyan súlyos bűnök terhelnék, amelyek nehéz kőként nehezednek magatartásukra. Képtelenek bátran, az emberi megértésen és józan viszonyon, bizalmon alapuló beszélgetés kibontakoztatására. Így volt ez az én asszonyommal is. Pedig jól ismertem. Sokszor találkozom vele. Beszélgettünk is néha, ha volt egy kis időm. Engem ugyanis nagyon érdekelt és még most is érdekel a falusi emberek mindennapos gondja, sorsa, az életmódjuk; ahogy élnek, gondolkoznak, cselekszenek. Együtt tudok szinte lélegzeni a faluközösség ritmusával.

Vártam, hogy elég bátorságot gyűjtsön össze ahhoz, hogy megszólaljon.

- Kezdje csak el nyugodtan, s majd meglátjuk... lehet, hogy jót tesz nekem is az, amit elmond.

Erőt gyűjtött, és így kezdte:

- Azt tudja ugye, hogy a gyerekeim már tizenkét éve itt hagytak. Beköltöztek a városba, s most magamban élek.
- Tudom. De maga még elég fiatal. Jól bírja magát. Nem szorul a fiatalok segítségére sem. Ahogy látom, szépen gazdálkodik, s mindene megvan, amit csak a szeme-szája megkíván. Az egészsége is kitűnő. Így nem értem, hogy mi a baj, milyen panaszai lehetnek?!

Kerekre tágtult szemekkel bámult rám, majd nagyot fohászokdva mondta szégyenlősen:

- Maga ezt nem érti. Az igaz, hogy megvan mindenem. Nem szenvedek semmiben sem hiányt, de az életem szegény, érti, az életem üres - hallgatott el hirtelen.

- Ezt nem értem. Magyarázza meg jobban!

S valóban furcsának tartottam, hogy ilyen dolgokkal keresett föl, megerőltetve önmagát, hogy elmondjon talán olyan történeteket, amelyek mindennap előfordulnak az emberekkel. Ilyen lett a mai élet. Megváltozott. Az új idők új szeleket fűnek. Az öregek besavanyodnak régi szokásaikba, életmódjukba, a fiatalok pedig megpróbálnak egy szabadabb, könnyebb életformát vagy stílust kialakítani, s ami ebben a leglényegesebb, hogy ezt önállóan, a szülők beleszólása és dirigálása nélkül akarják megoldani. Ez van, ezt kell tehát elfogadnunk.

- Mit ér az nekem, ha megvan mindenem - szölt -, de nincs örööm, boldogságom, nincsen családom! Bárhová is megyek a lakásban, üresség kong mindenütt. Halotti csönd. Mintha kárhozatra lennék ítélve, hogy magányosan éljek. És ez bánt, ez fáj nekem a legjobban. Nem ilyen életre vágytam. Nem gondoltam, hogy öreg napjaimra egyedül, könnyezve majszolom a kenyerem, s nem sugározzák be egy kis fénnel, lármával, gyermeki kacajjal, pajkos csin-talansággal azt az unokáim.

- Hiszen meglátogatják magát, Rozika néni, a gyerekei, s ilyenkor az unokákat is elhozzák. Nem egyszer láttam.

- Hát itt van a kutya elásva. Ebben van az én legnagyobb keserűségem. Elhozzák az én édes, aranyos maszataimat, el a Szonját, a Boriszt és a kis Inezt...

- Hát akkor meg mi a baj? - kérdeztem csodálkozva. - Így van ez a legtöbb családban - gondoltam magamban. - Még mi is ritkán látjuk gyermekeinket és unokáinkat, azt gondoljuk, pedig ök elég sokszor itt vannak nálunk. Sőt segítenek mindenben. Megtesznek értünk mindent, amit a józanság határa és az idejük megenged. Mégis szomorkodunk, hogy keveset látjuk öket. Elhanyagolnak. Már nem is szeretnek bennünket. Ebben van a nagy tévedés. A mi öregező, fonnyadó életünk bizony egyre több melegségre és szeretetre vágyik már, s azt szeretnénk, hogy mindezt ök pótolják. Ez lehetetlen! Saját életüket kell hogy éljék. Nekünk bele kell törödnünk az adott helyzetbe, illetőleg lehetőségekbe, belenyugodni sorsunkba...

- Mi a baj, mi a baj!... Jaj, nem is merem elmondani. Szégyellem.

- No, csak ne teketóriázzon! Szívesen meghallgatom, s nem fogom elítélni sem, ha valami olyan derölne ki, ami a maga hibája...

- Jézus Istenem! - kiáltott fel szinte megbotránkozva. - Hát mi derölhetne ki! Nem vétek én még a légynek sem, hát még a saját véremnek.

- Most már sehogy sem tudom, hogy mi a problémája.

- Jaj, hogy is kezdjek hozzá, hogy megértse. A menyem...

- Mi van a menyével?

- Tudja, hogy horvát. S a városban is szlovének között élnek. Otthon meg az iskolában viszont csak szlovénul beszélnek, főleg.

Aha, kezdtem már érteni, hogy hova akar kilyukadni szegény asszony.

- Lássá, ez az én fájdalom. Mikor itt vannak nálam az aranyos unokáim, én nem tudok velük beszélni, mert szinte egy szót sem tudnak azok magyarul, én meg szlovenyul. Pedig de szeretnék velük játszani, mesélni nekik, elmondani mindent, amiről azt tartom, hogy számukra

érdekes lehet. Rólunk, a gyermekkorunkról, szüleinkről, mindent, mindent... De csak nézzük egymást bámuló szemekkel, mint borjú az új kaput. Megpróbálunk valamit megértetni egymással, de csak kényszeredett fintorok, homályos motyogás lesz az egész eredmény... Végül is sírva fakadok, és félrehúzódok megsértett lelkem fájdalommal.

Erre nem tudtam hirtelen mit mondani. Nagyon megsajnáltam szegényt, de vigasztaló szavakat nem találtam. Nem is lett volna érdemes, hiszen éreztem, tudtam, hogy mennyire igaza van ennek a lelkében megsérült asszonynak.

- Jaj - folyt most már belőle a szóáradat -, pedig de szeretném elmondani nekik a saját anyanyelvemen, ezen a szépen zengő, sokszínű hárfán, kellemes dallamú gordonkán, bánatot és vígságot egyformán kifejező tamburán, üdvözítően hangzatos ősi citerán, lelket és szívet örömmámmorral derítő csodás és hatásos hangszerrel, hogy mit érez irántuk a teljes lényem, milyen világot szeretnék számukra, milyen ételeket főznék nekik, ha megkívánják a kedveseim, s minden elképzelhető igényüket is megpróbálnám kielégíteni.

Elmesélném nekik, hogy milyen szegényes és egyszerű volt a mi gyermekkorunk, de mégis mennyi szépség és gazdagság rejtőzött abban is. A sok-sok régi élményt, emléket és álmot, amelyről most is szívesen elábrándozok magányos óráimban.

Mennyire örülnék, büszke lennék, ha el tudnám mondani az egyes évszakok lenyűgöző pompáját. A téli gyermekjátékok sokszínű világának tarkaságát. A hóemberkészítést, a szánkózást, a jégen való csúszkálást, a falusi ünnepek és szokások tömegeket összetartó és mozgósító eseményeit, visszatérő ismétléseinek változatait, a tavasz rügy- és lombbontását. Az öreg cseresznyefánkat korai virágdíszbe öltöztető május gyümölcserlelő mosolyát; mindent, mindent, amit a szívem, a lelkem és a testem szépnek és jónak tart és szeret, csakhogy én is szebbé, boldogabbá, fényesebbé és értékeesebbé tehessem mindezzel életüket, segítsen lelki-ségük, fejlődő szellemiségük, gondolkodásuk gazdagodását... De hát kár erről beszélni, amikor...

Hosszú hallgatás után folytatta:

- Ne haragudjon rám, hogy személyes ügyeimmel zavartam. Tudom, hogy maga megért, tanár úr, s nem nevet ki, de muszáj volt könnyítenem a lelkemen, elmondani valakinek. Talán a szívem szakad meg, ha továbbra is így lesz! - állt fel hirtelen, mintha megijedt volna. - Bocsásson meg, de már megyek is. De azt igazán szégyellem, hogy a saját vérem nem volt képes arra, hogy gyermekeit annyira megtanítsa magyarul, hogy a nagymamával tudjanak anyanyelvén beszélni.

Magam is elgondolkoztam a hallottakon. Annyira fölizgatott Rozika néném esete, hogy képtelen voltam olvasni. Valóban különös, hogy egy nép, család vagy az egyes ember annyira közömbös tud lenni saját nemzetéhez, nyelvéhez, azonosságjellegének megőrző alapvonásaihoz, hogy elfelejti, ha nem is tagadja meg azokat a tápláló gyökereket, amelyek valójának, tudatának a lényegét kellene hogy adják, hiszen ismert dolog, hogy nyelvi és nemzeti hovatartozás és vallott öntudat nélkül szegényebbek vagyunk, mert idegenként, kivert kóbor kutyaként kezelnek bennünket ebben a nagyon is értékrendtartó emberi családközösségben.

Vaddisznólesen

Itt van már az ősz. Érezni lehet a változást a természet minden élőlényén. A betakarított gabona a kamrákban van a jóságos fészekekben vagy a csalánzsákokban. A korábban induló vándormadarak is gyülekeznek. Sőt néhányuk már el is hagyta vidékünket. A fák lombozata még zölden díszleg. Az almafák levelei közül sárgás, zöldes, piros és barnás gyümölcsök mosolyognak éretten a szüretre várva. A közeli erdőkben már észre lehet venni a lombhullató fák színváltását. A lankás szőlőhegyek pincéi körül is szorgoskodnak a gazdák.

Feri sógorommal az üzletben találkoztam. Beszélgetésünk közben az „agyoncsépett” téma is előkerült. A vaddisznók garázdálkodása a krumpliföldeken és a kukoricatáblákban.

- Tegnap kint voltam a Dobollán - mondta.

- No, és mi a helyzet? Mit tapasztaltál? - kérdeztem.

- Förtelmes. Úgy néz ki a félig érett kukoricásom, mintha orosz T-34-es tankok gyakorlatoztak volna benne.

- Nagy a kár?

- Hát, legalább 50 %-át elfelejthetem a termésnek. De még hol van az aratás ideje?

- Biztosítottál?

- Persze, de az eddigi gyakorlat azt bizonyítja, hogy a Biztosító Társaság nem szívesen nyitja ki a bukszáját.

- Pedig azt olvastam a Vestnik hetilapban, hogy az idén minden kárt reálisan fölbecsülnek, és rövid időn belül kifizetik a gazdáknak.

- Mese az egész. Népbolondítás. Úgy csapnak be bennünket, ahogy akarnak.

- No... - néztem rá csodálkozva.

- Még a tavalyi aszálykáromat se fizették ki. Lop ebben az országban mindenki, aki csak teheti - mérgelődött.

- És a krumpli? - faggattam tovább.

- Arról ne is beszéljünk! Egy jó darabja olyan, mintha hernyótalpasok szántották volna fel. Feltúrt, gödrös, hepehupás, mint a katonai gyakorlótér, ahol aknavetőket próbálnak ki. Termést csak elvétele találász a földben.

- Nincs semmilyen megoldás az elhárításra?

- De, van. Kézigránátokat kell szerezni, meg egy géppuskát. Lesben állni, és ha megjelennek a vaddisznócsordák, lekasabolni őket.

- Ezt mégsem lehet.

- Ezt mégsem lehet! Ezt mégsem lehet! - kiáltott dühösen. - Hát azt lehet, hogy a termésem, az egész évi munkám gyümölcse kárba vesszen! A vadak gyomrába kerüljön! A vaddisznókat hizlalja, nevelje! És a végén az olaszok vagy a hazai vadászok húzzanak belőle hasznot?!

- Valami okosabbat kellene kitalálni.

- Talán betonkerítést emelni - szellemeskedett.

- Nem arra gondoltam.
 - Hát akkor mi az ördög? Én már arra is gondoltam, hogy fölgyújtom a közeli fenyvest. Hadd égjen, pusztuljon el minden! Legyen a tűz martaléka!
 - Abból aztán mi hasznod lenne? Megmaradna a kukoricád? Megvédenéd a krumplitermést?
 - Azt ugyan nem, de legalább élvezhetném, hogyan pusztul el az állami erdőgazdaság - átvitt értelemben az állam -, amelyik kiszipolyozza az utolsó csöpp vérünket is. A sok zavaros törvénnyel csak saját magukat védik. Saját hasznukat biztosítják. Minket meg megehet a rosseb! Velünk még az Isten sem törődik már! - melegegett bele.
 - Ne hergeld föl magad fölöslegesen!
 - Hallgassak, mi?! S nézzem, hogyan megy tönkre az életem?! Elegem van már a sok prédikálásból, tanácsból!...
 - Azt szeretném, ha meghallgatnál - vágtam el a kirobbanás fonálát.
 - Mit tudsz te nekem mondani?! Igaz, hogy a szüleid parasztok voltak, de te már „nyak-kendős” lettél. Tolod az állam meg az urak szekerét, hogy minél több jövedelmed legyen a mi verejtékünk árán.
 - Félreértesz, Feri - mondtam neki békítően. - Gyere, meghívlak egy korsó sörre a Jakabhoz! Közben kieszelünk valamilyen jó megoldást.
- Hosszasan nézett rám, majd elmosolyodott.
- A sört azt szívesen elfogadom. Mehetünk.

*

Amikor nyeltünk egyet a frissen csapolt, habzó italból, beszélni kezdtem: - Amit most mondok, az egyelőre köztünk marad, azaz mindig is titok lesz. Arra gondoltam, hogy néhány bátor és vállalkozó vadással kellene szövetkezni, hogy...

- Ezt felejtsd el! - szakított félbe.
- De...
- Semmi de! Én a vadászokkal nem szövetkezem, nem cseresznyézek velük egy tálból! Ők is csak a saját dolgaikkal törődnek. A saját érdekeiket védik.
- Állj! Hallgass már el! - emeltem magasabbra a hangom. - Még azt sem tudod, hogy mit akarok mondani, s te máris letorkolsz.
- Jó, ne haragudj! Néma leszek, mint a sír. Mondd, amit akarsz!
- Te, az öreg Jóska bácsi, a Pityu, a Jani meg én kimennénk néhány hajnalon vaddisznólesre. Persze fegyveresen.
- Honnan szereznél puskákat?
- Ez az én gondom.
- Biztos vagy benne, hogy ezek vállalják?
- Biztos.
- És ha megtudja valaki?
- Mért tudná meg? Csak mi tudunk róla.

- Valamelyik elárulhatja.

- Nem. Ettől nem tartok. Mindegyik megbízható, rámenős, szereti a változatosságot, a vadász-kalandot, de ami ennél is fontosabb, tudnak hallgatni, titkot tartani.

- Te megszervezed? - kérdezte hosszú hallgatás vagy inkább gondolkodás után.

- Meg.

- Mikorra?

- Hamarosan. Majd szólok, ha minden rendben lesz.

*

Szép holdvilágos éjszaka volt, amikor öten elindultunk a Dobolla felé. Éjfél után három óra körül lehetett. Útközben alig váltottunk néhány szót. Olyan csendben osontunk, mintha az életünket mentettük volna.

A megbeszélt rendet tartva helyezkedtünk el a kukoricás körül. A terv szerint. Szerencsés volt, akinek jutott valamilyen határdombi megyecövek, mert azon kényelmesen elhelyezkedhetett.

A pirkadat lángpiros csóvája lassan fejtette szét az éj szürke függönyét a keleti égbolton. Az ezüstös holdfény is kezdett elhalványulni. Fél szemével még néha-néha rápillantott a lassan ébredező tájra, de már látszott, hogy az álom hamar a karjaiba ragadja, és végleg elringatja. A néhány hunyorgó csillag is távozni készült. Félelmetes, furcsa némaság telepedett a vidékre. Ezt a halotti csendet végül is csak egy korán ébredt kakukk hangja törte meg valahol az erdő mélyén.

Türelmetlenül és izgatottan várakoztunk. Vártuk, hogy megjelenjenek a garázdálkodó, négylábú rőfögösök.

Nem kellett sokáig türelmetlenkednünk. Már messziről hallatszott a hangos csörtetésük. Pontosan nem lehetett megállapítani a csorda létszámát, de sokan voltak. Úgy látszott, több család vergődött össze. Mintha egy falu kondája lett volna.

- Istenem - sóhajtottam -, mi lesz itt?

A vaddisznócsorda bevetette magát a kukoricásba. Aztán elkezdődött a tánc. A recsegésbe, ropogásba, fogvicsorgatásba, dühödt, hörgő morgásokba előlről és két oldalról belevegült a fegyverek vészes és halált osztó durrogása.

A csorda először nem reagált a veszélyre, de gyorsan megbomlott a vadrend. A kanok furcsa, szívet-lelket dermesztő visongó, kaffogó hangokat hallattak. Erre az anyák visongva és sivalkodva terelték eszeveszetten visító csíkos malackáikat vissza a fenyőerdő védelmet nyújtó bozótos sűrűjébe. De hasztalan...

Aztán minden elcsendesedett...

*

Ezt a riasztóan félelmetes csöndet éles füttyszó hasította ketté. A megbeszélt jel, hogy a „büntetés” után találkozunk, és megvitatjuk a további teendőket.

Hamar megállapítottam, hogy Jóska bácsi hiányzik.

- Hol van az öreg? - kérdeztem.

A többiek csak ekkor néztek körül, és győződtek meg róla, hogy Jóska bácsi valóban nincs köztünk.

- Pedig láttam még, hogy tüzelt, amikor közeledett feléje néhány koca - mondta Pityu.

- Keressük meg! - jelentettem ki.

Egy vonalba álltunk, és elindultunk abba az irányba, ahol sejtettük, hogy lennie kell. Nem találtuk.

- Csak nem történt baja? - rémüldözött Jani.

- Ne fessd az ördögöt a falra! - így Feri. - Ismeritek az öreget a tréfacsinálásáról. Most is mesterkedik valamiben.

- Ezt nem hiszem! - mondtam én. - Most nincs helye a tréfának. Ezt ő is tudja.

- Akkor hol van?

- Keressük tovább! Alaposabban nézzetek körül!

Megtaláltuk. Az öreg Jóska bácsi egy halom kukoricaszár tövében feküdt. Holtan vagy ájultan. Főlé térdepeltem. Megtapintottam a nyakán az ütőeret. Érzékelttem a lassú és enyhe lüktetést. - Él! - emelkedtem fel örömmel. - Gyengén lélegzik, de él.

- Mi történhetett vele? - kérdezte egyik társunk.

- Nem tudom. Vért nem látok körülötte. Úgy vélem, nem sebesült meg. De azért tüzetesebben megvizsgálom.

Azt tettem. Először fölülről és oldalról néztem át alaposan a testét, a ruházatát, de nem találtam semmi gyanúsat, ami arra engedett volna következtetni, hogy megsérült.

- Feri - szóltam a sógornak -, gyere, fordítsuk meg! Talán a hátán.

De ott sem észleltünk semmilyen sebesülést.

- Vajon mi történhetett vele? - találgatta Pityu.

Törtük a fejünket, de megoldást nem találtunk. És ekkor Jani felkiáltott:

- Megvan! Megvan!

- Mi van meg? - kérdeztem csodálkozva.

- Nézzétek csak meg, hol fekszik az öreg! - mutatott rá.

Gondosan körülnéztünk, s így rögtön rájöttünk, megértettük a lényegét. Az öreg legalább húsz lépésre feküdt attól a letarolt helytől, ameddig a vaddisznók elértek.

- Érthetetlen - motyogtam.

- Dehogyan érthetetlen - nevetett Jani. - Az öreg annyira begyulladt, s megugrott. Aztán meggondolta magát, és visszaroht, hogy ne vegyük észre a gyávaságát. Közben megbotlott valamiben. Elvágódott. Jól megütötte a fejét, és elájult. Azon sem csodálkoznék, ha tele lenne a gatyája.

- No, erről mindjárt meggyőződhetünk.

- Csak nem akarod levetköztetni?

- Azt nem. Az ütés nyomát szeretném megtalálni. - Lehajoltam, és végigtapogattam az öreg ember kobakját. És valóban, találtam egy jókora dudort a fején.

- Igazad van. Itt a bizonyíték. - Közben a derékszíjamról lekapcsoltam a csutorát, amelyben hazai kisüsti törkölypálinka volt, és az ájult ember szájához nyomtam. Pár kortynyt bele-diktáltam. Ennek meglett az eredménye. Néhány másodperc után éledezett. Végre magához tért.

- Hol vagyok? - volt az első szava.

- A vénasszonyok szoknyáján, ahová valóban való is - mondta neki Feri.

- Mi? Mi? - hápogott az.

- Maga vén beszari!

- Elég! - némítottam el a beszélőt. - Mással is megtörtént már, hogy inába szállt a bátorsága. Az a fontos, hogy az öreg megvan, és nincs semmi baja!

A többiek rábiccentettek.

- Föl tud kelni? - kérdeztem.

- Föl - motyogta szégyenlősen. Föltápaszkodott, de csak állt, állt némán, lehajtott fejjel.

- Valami baj van?

Az öreg hallgatott egy darabig, majd akadozva megszólalt: - Ugye..., ugye..., nem mondjátok el, hogy...

Vártuk, hogy folytassa. Így is lett.

- Tudjátok, hát... hogy is mondjam meg... - szepegett - egy kicsit berezeltem, amikor felém csörtetett egy nagy agyarú kan, s így...

- Megugrott - vágott a szavába Feri.

- Hagyd, hogy befejezze! - intettem le.

Az öreg hálásan nézett rám.

- Hát... igen - nyögte ki végül. - Megijedtem, elszaladtam, orrabuktam. Ugye...

Rábólintottunk.

A Fekete-erdei ferencfordulat

A sötétszürke égbolt sűrű függönyét nehezen tudták feloszlatni a keleten kelő nap sápadt, hajnali sugarai. A reggel későn ébredt. Megrázkódott. Most lehetett csak észrevenni, hogy az éjszaka gazdag dérharmattal vonta be a környező világot. A fák tar ágain hófehéren díszlettek a zúzmara szakállas, csipkés csapjai, olyanok voltak, mintha apró szakállat eresztettek volna selymes növekedéssel. Szép volt nézni ezt a karácsonyi pompába öltözött, lenyűgözően gyönyörű természetes jelenséget. A fűszálak tűhegyein és a kint hagyott virágbokrokon ugyancsak ezüstös csillogás ragyogott. A háztetők patyolat felületén is halványan vibráltak, törtek meg a gyenge fényszálak.

Késlett tehát még az igazi reggel. Ennek ellenére Benczéék lakásában már világosság volt. Ha valaki bekukucskált volna a konyhájuk ablakán, láthatta volna, hogy bent egy hajlott hátú idősebb asszony hogyan szorgoskodik, sűrög-forog egy mintegy huszonöt évesnek látszó legény körül. A nő valamikor nagyon csinos lehetett, de az élet kegyetlen vaskéje eléggé sok és mély barázdát szántott aszott arcára, összetöppesztette, megrokkantotta sudár alakját, szeméből kioltotta a fiatalos tüzet. A fájdalom és beletörődés nyomai látszanak most is egész lényén.

A fiú füstölt, paprikás szalonnát evett fokhagymával csak úgy „szabadkézzel”, bicskával vágva hozzá a jó nagy darab kenyérfalatokat, mellé szelve a szalonnakockákat. Késhegyre tűzve küldözte utána a fokhagymadarabkákat, amelyeket előtte szabályosan felaprózott a vaskos girizdekből. Mikor befejezte az étkezést, gyorsan felhajtott rá egy csésze forró boros teát. Fölállt, és kifelé indult az udvarra, ahol már apja türelmetlenül toporgott.

- Fogd be a lovakat a hintóba, Pista! - szólt rá mérgesen.

- Milyen lovakat? Milyen hintóba?

- Milyen lovakat, milyen lovakat. Hát a két derest, amely a lóistállóban van, a tehénistálló mellett.

- Lassan már kecske ólunk sem lesz - gondolta magában, majd idegesen megjegyezte: - Úgy látszik, ma megint korán áldozott, s azt sem tudja, mit beszél.

- Fogd be a pofád, s tedd, amit mondtam! - vicsorította rá két odvas fogú száját. - Nem a te gondod, hogy mit kell tenned. Itt én parancsolok. Megértetted, mert minden az enyém, minden az enyém!

- Fulladjon bele! Gebedjen meg! - dörögte a fiú ingerülten, remélve azt, hogy nem hallja meg, mert abból csak veszekedés lett volna, vagy talán még súlyosabb dolog is.

Azután közelebb lépett hozzá. Úgy büzlött a korán bevedelt pálinkától, mint egy cefréskazán. Szemei opálos színűek voltak. Homályosak, valahová a messzeségbe, a semmibe néztek, valószínű az is, hogy egyáltalán nem láttak. Pofája vöröshimlős bibircsókoktól volt szederjes, kékeslilás. Orra viszont olyan piros volt, mint a cirkuszi bohócoknak. Még annyira eszénél volt, hogy ráordítson a gyerekekre:

- No, mit parancsoltam! Vagy arra vársz, hogy elővegyem az ostort, s végigverjek rajtad! Jó is lenne. Megérdemled.

- Azt szeretném én meglátni! - kapta el a dühödt indulat a fiatalabbikat. - Úgy vágom kupán, hogy attól fog koldulni egész életében. Nem vagyok én magának kapcája, zsellérje, szolgálja. Ezt vegye tudomásul!

- Mit? - próbált nekiugrani az öregember, de szerencsére ekkor már megjelent édesanyja, s megakadályozta a kitörni készülő vihart.

- Nem hagyja békén azt a gyereket, maga részeg disznó! - Megragadta az ura karját, s húzta, ráncigálta a makacskodót a lakás felé. - Nem elég, hogy éjjel-nappal töri magát szegény, mint egy rabszolga, hogy valahogyan megélhessünk, maga meg hepciáskodik vele. Szégyellje magát, maga istentelen fajzat!

- Hallgass, te, kolduscafát, senki! Neked ehhez semmi közöd. Te egy senki vagy ennél a háznál, az én házamnál, az enyémnél, érted. Csak azért vettelek el annak idején, mert meg akartam mutatni annak a nyomorult, málészájú kapcabetyárnak, a mindenki által annyira imádott és ajnározott fajankó Péternek, hogy megkaphatom a falu vagy a környék leggazdagabb, legszebbik lányát is, ha akarom. Csak virtusból lettél a feleségem, de csak a szolgálóm. Nem szerelemből ám, koldusok szépséges királynője - röhögte el magát büszke önérzettel.

A fiú látta, hogy szegény anyjának milyen mély fájdalmat okoztak ezek a szívtelen, durva és megalázó szavak, akinek a szeméből kicsordultak bánatának keserű könnyei. Fejét szégyenlősen lehajtotta. Rá sem mert nézni szerencsétlen a gyermekére, a megtört teremtés annyira szégyellte magát. Pedig hasonló esetek gyakran előfordultak náluk. Már megszokhatták volna. Tudhatták, hogy a részeg ember mindent összebeszél, sok meggondolatlan zagyvaságot összehord.

Szó nélkül ballagott a fiú a pajta felé. Kijárt a régi stájerral. Az vészterhesen köhögött, prűszkölt először fullasztó füstfelhőt terjesztve, de megemberelte magát, és elkezdett szabályos ütemben működni. Kitolta nagy erőfeszítéssel a pótkocsit. Összekapcsolta őket. Fejszét meg egy használt, koszos pokrócot dobott bele, hogy az örege kényelmesebben ülhessen a bádoggal bélelt belsejében.

Ölfáért kellett menniük a Fekete-erdőbe. Ott maradt még néhány köbméter. No, meg otthon is fogytán volt már a tüzelőanyag. Hiába, sokat elemészt a sparhelt meg a kályha, de még a kemence éhes torka is. De hát így van másoknál is, fogyóanyag a fa, nem szaporodik, pláne a kivágott.

Mikor mindennel végzett, hívta apját, hogy menjen, üljön fel, mert indulnak. Először azt hitte, bekapja az, úgy tátogatta rá a száját, de az anyja is segített.

- Menjen már, hiszen a gyerek egyedül nem boldogul el a kátyús erdőben. Meg aztán maga az okosabb, ügyesebb, tapasztaltabb - próbálta kedvességgel, hízeltéssel rávenni az öreget, hogy különösebb teketóriázás nélkül kapaszkodjon fel a pótkocsira. Persze, mindketten fogták, hogy le ne szédüljön az elfogyasztott alkoholmennyiség hatása miatt. Sikerült.

- Nagyon vigyázz, kisfiam! - kérte féltő gyengédséggel az anyja. - Az Isten legyen veletek, óvjon meg a bajtól! - és önkéntelenül is keresztet vetett magára.

Elindultak végre. Útközben minden simán ment, csupán az apa dülöngélt jobbra-balra, amikor egy-egy nagyobb gödörbe vagy pocsolyába zökkent a jármű. Ilyenkor felhorkant, morgott is valamit érthetetlenül, de ezzel most senki sem törődött. A fiú tudta a kötelességét és feladatát.

A hepehupás erdei úton még ment minden különösebb gond nélkül, bár sokszor attól lehetett tartani, hogy felfordulnak, de végül is nem történt komolyabb baj. Még a Kőris-linián is sikerült szépen bejutniuk. Itt már eléggé puha és csúszós volt az avar-lepte és mohabundás, szederinda-pókhálós, gyökerekkel és törzsökökkel átszőtt terület, azaz talaj.

- Nagyon kell vigyáznom - figyelmeztette saját magát Pista -, ha épen meg akarom úszni ezt a kissé elhamarkodott fahordási „kalandot”. Egy hetet legalább kellett volna még várni, hogy a föld jobban megfagyjon vagy kiszáradjon. De hát ezen most már változtatni nem lehet. Eszébe jutott a gyakran hangoztatott, ismert közmondás: „Aki felköti a harangot, az húzza is.” - Hát igen, azt kell most tennem nekem is. Jól kihúzni a végét.

Néhány perc múlva már meglátta az ölfarakást, amelyből szándékuk volt két vagy esetleg három köbmétert hazavinni. Mintegy tíz méterrel megállott előtte. Leszállt, hogy alapos terepszemlét tartson, hogy hogyan közelítsen mellé a legegyszerűbben, hogy minél közelebb legyen hozzá a rakodás céljából.

Megállapította, hogy a helyzet nem a legszerencsésebb. Ahhoz, hogy eléje kerüljön, nagy szakértelemre és ügyességre lesz szüksége. Szólt az apjának, hogy szálljon le, mert megérkeztek. Persze az a füle botját sem hajtotta rá, mert közben - úgy látszik - elszundított. Megrázta a vállát, és nagy nehezen lehúzta a pótkocsiról. Egy öreg tölgyfa tövébe ültette. Nem is kellett leültetni, úgy rogyant az le a földre, mint egy krumplival megtöltött zsák, ha gyenge legény tartja. Nem törődött vele többé. A saját munkájához látott.

Újra fölült a traktorra. Elindította a motort, és vigyázva vezette a fák, az alacsony bokros gödrök kerülgetésével. Már éppen sikerült volna neki, amikor megtörtént a nem kívánt baj. Egy ággal-boggal takart mélyebb tuskógödörbe zuttyant a traktor jobb első kereke. A megbillent jármű olyan hirtelen bukott jobbra, hogy ijedtében vagy meglepetésében önkéntelenül is elengedte a kormánykereket, majd ismét megragadva megpróbálta balra tekerni, de ettől meg nekivágódott egy baloldali bükkfának. Ez úgy ellökte magától a szentelen tülekedőt, amelytől lebukott az ülésről, és csak azt látta még, hogy a traktor vezető nélkül rohan bele egy előtte álló öreg, szilárd tölgyfa vastag törzsébe. Még hallotta az ütközés rettenetes hangjait, a robajt, de valami súlyos tárgy rázuhant, és utána már minden csendes lett...

Csak fölépülése után tudta meg a baleset részletes körülményeit, illetőleg az utána történt dolgokat, ahogyan anyja nagy-nagy boldogsággal és szeretettel többször is elmondta büszkén, hogy az édesapja mit követett el érte emberfölötti erő küzdelmével, no meg a Szűzanya és a mindig segítő Teremtő segítségével. Milyen csodás módon fordult meg apjának - Ferencnek - az esze és magatartása is, ami az alább leírtak alapján történt:

A hatalmas, dörgedelmes recsegésre magához tért az öreg is. Először nem tudta, hol van, majd csak bámult nagy szemekkel bambán. Nagy nehezen négykézlábra állt, majd megpróbált föltápászkodni. Összeszedte maradék erejét, talán még eszének töredékeit is, hogy megértse, mi történt vele, illetőleg a fiúval és a többivel. Végül is sikerült fölállnia. Közelebb ment a szerencsétlenség színhelyéhez, de az agya nem akart engedelmeskedni értelmének. Sehogyan sem tudta felfogni, hogy mi is történhetett igazán. Aztán egyszer csak világos lett előtte minden...

Eszét veszítve hirtelen térdre vetette magát. Kezeit imára kulcsolta, az ég felé emelte tekintetét. Imádkozott vagy gyónt? Kijózanodott? Nem lehet tudni, de hogy olyant tett, amit eddig sohasem életében, az biztos.

„Ó, te az égben lakó nagy Isten, ha egyáltalán létezel ottan, most nézz le rám! Segíts rajtam! Mentsd meg a fiamat! Értetted, mentsd meg! Lehelj bele újra lelket, erőt! Sohasem kértem tőled semmit, hiszen megvoltunk mi egymás nélkül is békességben. Most mutasd meg, ha

igazán mindenható vagy, hogy hatalmad van élet és halál fölött! Hallod, mit mondok? Ne rejtse el magad, ne bújj el előlem, mint a vétkezett első emberpár a paradicsomban, hiszen az is a te műved, téled függ minden a papok tanítása szerint! Éleszd föl újra a fiamat, a drága fiamat! A legtürelemesebb, legaranyosabb gyereket, akit anya szült e földön! Bizony a fiad sokkal jobb és megértőbb volt náladnál. Ő föltámasztotta a halott Lázárt. Krisztusra mondom. Most te tégy csodát, jóságot, hiszen azt állítod magadról, hogy a végtelen jóság és könyörület vagy!

Hallod, Isten, nem akarok veled veszekedni, de tedd meg, amire kérlek! Csak most az egyszer. Távolítsd el fiam testéből a rideg, kegyetlen halált! Parancsold meg az ördögeidnek vagy angyalaidnak, hogy legyenek kegyesek!

Ó boldogságos égi Szűzanya, aki magad is végignézted és végigérezted fiad keresztre feszítésének kínzó gyötrelmeit, szólj közbe, hogy hallgasson meg a mennyben lakó Örök Úr! Te igazán tudod, mit jelent az, ha valaki elveszíti gyermekét. Tudom, gyalázatos és emberhez nem méltó életet éltem. Bemocskoltam, megvettem mindent, ami szép, értékes és becsületes volt. Megvettem, lenéztem mindenkit. Gögös, önző, kegyetlen, igazságtalan, durva, szívtelen, büszke, nagyravágyó voltam. Csak a saját hasznomat és érdekeimet láttam, tartottam szem előtt, háttérbe szorítva mindent és mindenkit, aki nálam talán jobb, több volt. Nem szerettem senkit, csak magamat.

Kérve kérlek, Istenem, hogy tégy most az egyszer valóban velem kivételt! Megfogadom neked, hogy többé rá se nézek arra az átkozott, rohadt italra. Messze elkerülöm még a tájékát is, ahol alkoholos italokat mérnek. Könyörgöm, ragaszkodom, hogy segíts rajtam. Mit rajtam? A fiamon, a fiamon...”

S mint az eszelős, úgy hajlongott, bókolt az ég felé az erdő kellős közepén ez az eddig senkire sem adó, kétségbeesett ember, aki önteltségében megvetette az egész emberiséget, családját, mindent és mindenkit.

Hirtelen elhallgatott. Mintha áramütés érte volna, megrázkódott. Bambán bámult egy magas, sudaras szilfára. Szemei fényleni kezdtek. Arca is megváltozott. Színesebb, vonzóbb lett, elveszítette kékeslila rútságát. Ajkai görcsös rángatózásba torzultak ugyan, de mintha mosoly ragyogna rajta, a boldogság vagy az öröm külső jelei?! Mi történt vele, maga sem tudta megmagyarázni, de azt érezte, hogy vagy csoda, vagy varázslat. Egyszerre mintha teljesen kicserélték volna benső énjét. Testébe visszatért a fiatalos erő, s lelkében zengett valami csodálatosan megnyugtató, békéltető dallamféleség, amelytől szinte egészségesen ugrott fel. Most már tudta, mit kell tennie.

Odaugrott nagy hirtelen a traktorhoz. Leállította a motort. Behúzta a kéziféket. A közelben felhalmozott ölfarakásból kiválasztott néhány éknek való hasábot. Először a traktor kerekeit rögzítette meg velük, majd a pótkocsi kerekei alá, illetőleg azok elé és mögé csúsztatott egyet-egyet belőlük, és a fejsze fokával aláverve megerősítette azokat. Még a hátát is nekivetette a dupla járműnek, hogy meggyőződjön róla, nem mozdulnak-e el azok a helyükből. Úgy érezte, várfalakat tudna ledönteni pusztá kézzel, vállal.

Utána rögtön a traktor kereke alá szorult élettelen test fölé kuporodott. A fia feje teljesen belesüllyedt, nyomódott a puha, vizenyős talajba, de olyan sáros-fröcskös volt az egész arca, hogy nem tudta sehogyan megállapítani, hogy él-e, halott-e a gyerek. Eszeveszetten rángatta le bekecsét, kabátját, ingét, amit nagy hirtelen széttépett - aránylag még tiszta is volt -, s azzal törülgette, távolította el nagyon vigyázva a sarat. A mozdulatlan test homlokára tette a tenyerét. Nem érezte a jéghideg borzadályt végignyargalni saját ereiben. Remélni kezdett, majd a fiú inge alá dugta elővigyázattal a kezét, keresve a szívét. Ez nehezen ment. Remegett

tőle az egész teste, de egyszer csak mintha megérezte volna, hogy a szív lassan ver. Mint az örült, úgy szökött föl, és megbolydultan ordított bele az erdőbe:

„Emberek, állatok, növények! Él a fiam, él a fiam, él a fiam! Értitek, él, nem halt meg! Meghallgatta Isten a könyörgésemet. Van fiam! Nekem is van fiam! Hallod-e te bokros mogyorófa, te sudár törzsű szilfa, te sűrű ágazatú bükkfa, te öreg kérgű tölgyfa? Halljátok-e a boldog és örömmel teli szavamat?! Nem halt meg, nem halt meg! Ti mind, akik itt vagytok: rókák, borzok, nyuszik, őzek, vaddisznók, szarvasok, mókusok, pockok, egerek és röpködő madarak, adjátok tudtul a világnak, hogy az öreg és lenézett Bencze Ferkó újraszületett. Megbecsült ember lesz, mert lesz fia, akiért érdemes dolgozni, küzdeni, szenvedni... Fussatok szét, s hirdessétek mindenkinek az örömhírt!”

Kezébe ragadta a fejszét. Kikeresett egy dús ágazatú és lombozatú erdei fenyőt. Nem gondolt arra egy pillanatig sem, hogy ki szabad-e vágni. Nekiesett nagy buzgón. Csapásai nyomán szikrázva röpködtek szét a forgácsok, s az életétől megfosztott fa hamar lezuhant az avaros talajra álló társai közé. Az öregember pedig ügyes vágásokkal nyeste le tűlevelekkel gazdagon megrakott ágait. Gyors és biztos kezekkel engedte le a pótkocsi oldaldeszakáját, és szaporán hordta annak bádognapzatára a levágott gallyakat. Kényelmes fekhelyet készített.

De csak ezután kezdődött a legkeservesebb és legnehezebb munka. Hogyan vegye ki az élettelennek tűnő testet szorult helyzetéből? A kétségbeesés, jobban mondván a nagy veszély megtanítja az embert, hogy mit kell tennie ilyenkor. Ő is megtalálta egyszerre a megoldást. Szinte hinni sem akarta, amikor rájött, hogy hogyan oldja meg. Egy méteres hosszúságú, vékonyabb hasábot középen kettévágott, és a fejszét szekerceként használva, lapátszerű szerkezetet faragott belőle serényen, aztán a fia merev teste mellé térdelve elkezdte emberfeletti erővel eltávolítani mellőle, alóla a földet a lapátszerű tákolmánnyal, de a tíz ujjával, körmével is nekiesett a fagyökökkel átszőtt, megkötött talaj ásásának, eltávolításának. Amikor már elég sok agyagos latyakot eltávolított - közben még alátámasztotta oldalt is a traktort -, lassította a munka tempóját, egyre jobban ügyelve arra, hogy a test csak milliméterenként csusszanjon kijebb-kijebb vagy lejjebb, elhagyva a kerék, vasrudak és egyéb acélos szerkezetek nyomást gyakorló bilincset. Talán órákig dolgozott megszakítás nélkül, fáradtságot nem érezve. Nem tudni. Még azt sem vette észre, hogy félmeztelen, derékig csupasz, s az izzadságtól harmatosan gyöngyözik a bőre. Csak dolgozott, dolgozott nagy türelemmel, óvatossággal, nem törődve az idő múlásával, mert biztos volt benne, holt biztos, hogy sziszifusznak tűnő munkájának meglesz az eredménye, siker fogja koronázni.

Így is lett, egyszerre csak kint volt a fiú a kínzó börtönéből. Felujjongott, fel is ugrott az apa, hogy örömét újra beleordítsa a világba, de józansága rögtön észre térítette, s hozzálátott a mentés továbbvezetéséhez. Óvatosan fölemelte a fiát, a merev, megdermedt testet, gyöngéden ráhelyezte a hevenyében elkészített zöldágyra. Ráterítette az olajfoltos, szakadozott pokrócot, kabátját és bekecsét is.

Boldogan sóhajtott fel, és könnyektől áztatott szemeit ismét fölemelte az ég felé: „Köszönöm, Uram, köszönöm. Nem leszek hálátlan, majd meglátod...”

No, de még nem fejezhette be a több ember erejét is meghazudtoló munkát. Hátra volt a traktoros alkotmány kiszabadítása, azaz annak kellő megfordítása vagy hátrafelé tolatása, hogy biztonságosan elindulhasson haza drága terhével, akinek a legsürgősebben orvosi, vagyis kórházi segítségre van szüksége, hogy életben maradjon. De ettől sem riadt vissza. Most már mindenre elszánt volt, és - úgy látszik - képes is volt.

Először a pótkocsi ékei távolította el, majd a traktort tartó, erősen rögzítő hasábokat dobálta félre, és egy ügyes, de biztos-fiatalos lendülettel az ülésen termett. Ezzel a mozdulattal egy időben már jobb lába a féket nyomta, két kezével pedig megragadta a kormányt. Nagyon óvatosan, körültekintéssel szemlélte a terepet. Méricskélte a fák közötti távolságot, a talajviszonyokat, aztán még egy fohászt küldött a magas égboltozat felé.

Indított. Lassan megmozdult az összekapcsolt jármű. - Talán jobb lett volna szétkapcsolni őket - döbrent rá hirtelen a fölismerés bizonytalansága, kételye. - Nem, akkor egyenként csak a traktort tudná elvezetni. Nem bírják a prikolicával. Így is sikerülni kell! Akarom, hogy így legyen. Az égiek is ezt akarják!

Csaknem centiméterről centiméterre tolatta hátra nagy körültekintéssel a dupla szerelvényt türelmes szakértelemmel és vasidegekkel. Érdekes, nem volt egyáltalán ideges. Karjai sem remegtek. Olyan biztonsággal fogták a kormányt, mintha csak az aszfalton vezetne. Végül is végnélkülinek látszó igyekezetének meglett az eredménye. Szerencsésen kifarolt egy eléggé tágas tisztásra, ahol már minden nehézség és gond nélkül megfordulhatott, és a boldogságtól megremegetve, elégedetten indulhatott hazafelé.

A többi már egyszerű volt. Ment, mint a karikacsapás. Szinte dalolni lett volna kedve a nagy örömtől és boldogságtól, de amikor hátrapillantott és meglátta a pótkocsiban mozdulatlanul fekvő fiát, szomorúság költözött repülni óhajtó lelkébe, s arcára ráfagyott az örömmámor. Izzadság verte ki, hideg rázta vagy láz gyötörte, de összeszorított fogakkal vezetett konok meggyőződéssel abban a hitben, hogy ma két nagy csatát nyert meg önmagával szemben: először is rendes ember lesz belőle, mintha csak újjászületett volna, másodszor pedig megmentette a fia életét, akiről eddig teljesen elfeledkezett, tudomásul sem akarta venni, mint embert. És ez a győzelem többet jelentett számára, többet ért a világtörténelem legnagyobb csatájának megnyerésénél, a világ minden kincsénél.

Itt már be is fejezhetném ezt a csodával határos, érdekes és furcsa történetünket, de úgy gondolom, az utókornak, a család utódainak és a kis unokáknak, a faluközösségnek és az emberiségnek joga van megtudni a végkifejletet.

Pistát rögtön a közeli kórházba szállították, ahol hosszú hónapokig élet és halál között vergődött, de fiatal, masszív szervezete lassan-lassan, de biztosan leküzdötte a koponyazúzódást, bordák és lábtörések pusztító hatalmát. Megszűntek belső vérzései is, és nagy szerencséjére komolyabb baja nem történt, illetőleg még csak most szakadt rá a legveszélyesebb szerencsétlenség halálig tartó béklyója: megházasodott. Feleségül vette a több éve szeretett kedves leánykát, az Erzsit, s egy évre rá már ringathatta ölében ikergyermekeit, a szösze hajú, rózsás arcú, kék szemű kis Timit és a barna hajú, pufók pofikájú, piros orrú, de tüzes szemű csintalan Matyit.

Varga József,

nyugalmazott egyetemi tanár, Verőcén (Virovitica, Horvátország) született 1930. szeptember 17-én. Két és fél éves korában került nagybátyjához Göntérházára, a tiszta magyar lakosságú faluba. Ott végezte el az elemi iskolát is. A tanítóképzőt pedig Muraszombatban. Általános iskolai tanítóként először Csentében kezdett dolgozni 1949. augusztus 1-jén. Tanított még az alsólendvai Elemi Iskolában, Dobronakon, Radamosban, Göntérházán és a lendvai Kétnyelvű Középiskolában.

1966-ban szerzett főiskolai oklevelet magyar nyelvből és irodalomból az Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Karán.

1976-ban a budapesti ELTE Bölcsészettudományi Karán középiskolai magyar nyelv és irodalom szakos tanári oklevelet nyert.

1986-ban ugyancsak ott doktorált magyar nyelvből.

Az 1980/81-es tanévtől nyugdíjba vonulásáig a Maribori Egyetem Pedagógiai Karán, a Magyar Nyelv és Irodalom Intézet tanszékvezető tanára volt. Költő, író.

„Dr. Varga József a muravidéki magyarság egyik meghatározó egyénisége, akinek neve az egyetemes magyar közegben sem ismeretlen. Pedagógusként, nyelvész-professzorként, író és költőként, művelődésszervezőként egyaránt számon tartjuk. Pedagóguspályájára a néptanítói magatartásforma volt (és még ma is) a jellemző. A Maribori Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékének tanáraként nagyszerű szakmai tudása, pontossága és lelkes nemzet-megőrző tevékenysége vésődött be a hallgatók és kollégái emlékezetébe. Írói és költői pályáját az eddig megjelent köteteinek címei is jól szemléltetik

Sokoldalú személyiségéről mi sem tanúskodik jobban, mint - az elméleti tevékenység mellett - a magyarság, a népi kultúra terén kifejtett műkedvelő és hagyományőrző munkája.

Varga József tevékenységének azonban van még egy rendkívül fontos területe, a tudományos kutatómunka. Az elmúlt évtizedekben több tucat tanulmánya (szociográfia és nyelvészet) és nyelvművelő rovata jelent meg a muravidéki és egyéb tudományos folyóiratokban és újságokban” - írja Göncz László.

Eddig megjelent kötetei

Naphívogató, 1974

Pásztortüzek, 1979

Élni, 1981

Sorvadó népem, 1990

Konokhit, 1992

Hang-bona, 1995

Az ellopott tündér, 1998

Nyelvhasználat, névdivat, 1999

A lendvai vár kapitánya, 2001

Létforgá(c)sok, 2001

Mag-Szó-Álom..., 2001

